

ҚЫРЫҚ ҚЫЗ

ҚИРҚ ҚИЗ

KIRK KIZ

FORTY GIRLS

ЎЗБЕКСТАН ИЛИМЛЕР АКАДЕМИЯСЫНИН КАРАҚАЛПАКСТАН БЎЛИМИ
Н. ДЎЖАРАЕВ АТЫНДАҒЫ ТИЛ ХӘМ ӘДБИЯТ ИНСТИТУТЫ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАҢЛАР АКАДЕМИЯСИ

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН БЎЛИМИ

Н. ДАВҚОРАЕВ НОМИДАГИ ТИЛ ВА АДАБИЁТ ИЛИМҒОҲИ

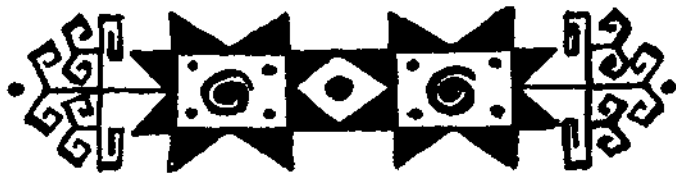

ҚАРАҚАЛПАҚ ХАЛЫҚ ДӘСТАНИ

ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚ ДОСТОНИ

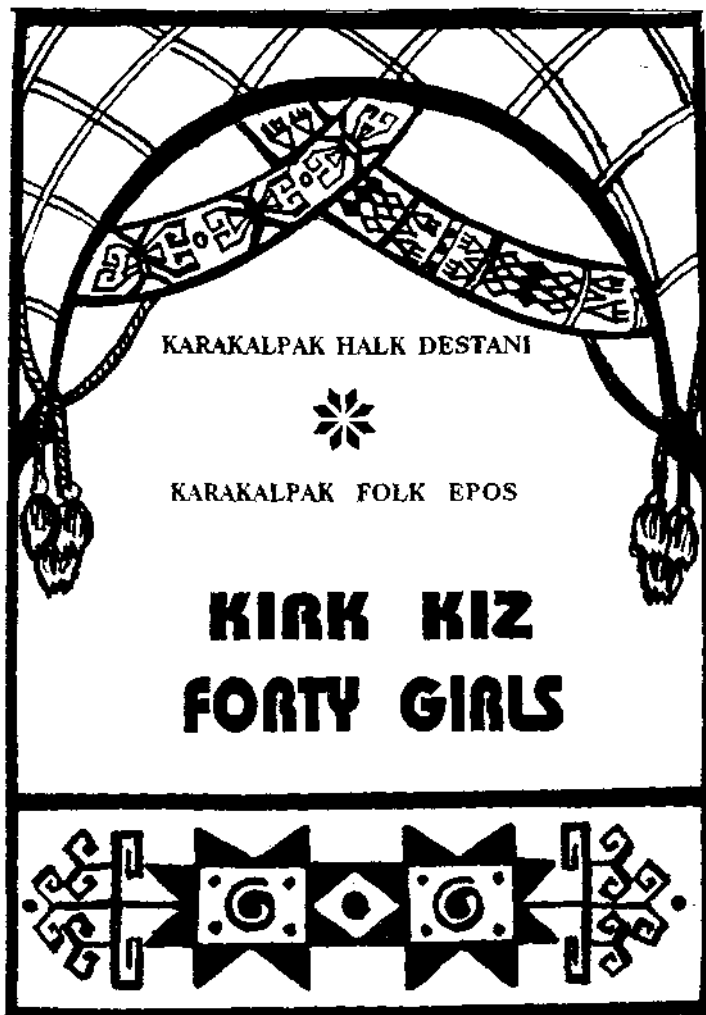
ҚЫРЫҚ ҚЫЗ
ҚИРҚ ҚИЗ

«ҚАРАҚАЛПАҚСТАН» 1997 «ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН»

ÖZBEKİSTAN İLİMLER AKADEMİSİ KARAKALPAKSTAN BÖLÜMÜ
N. DAWKARAEV TİL VE EDEBİYAT İNSTİTÜSÜ

THE KARAKALPAKSTAN FILIAL OF UZBEKISTAN'S ACADEMY OF SCIENCES
THE N. DAUKARAEFF INSTITUTE OF LANGUAGE AND LITERATURE

KARAKALPAK HALK DESTANI

KARAKALPAK FOLK EPOS

KIRK KIZ
FORTY GIRLS

«KARAKALPAKSTAN»

1997

“KARAKALPAKSTAN”

82.3(2-Қар)

Қ - 97

Қырық қыз. Қарақалпақ халық дәстаны. Қурбанбай жырау варианты бойынша қысқаша мазмұнын жазғандар С. Бахадырова, М. Низаматдинов, К. Мәмбетназаров. Қарақалпақ. өзбек, түрк хәм англичан тиллеринде. — Нөкис, Қарақалпақстан. 1997. 68 бет.

Қарақалпақ халық дәстаны «Қырық қыз» — АҰЫЗЕКИ ӘДЕБИЯТЫМЫЗ атлы океанның ең терегинде жатырған хинжи - маржан хәм мөрүарийлердин бири. Өзинде елге сүйіспеншилїк, патриотизм, мухаббат хәм тағы баска да қырлары бар рәзийнемиздин бул хасыл тасы хәзирги гәрәзсилїк дәуиримизде адамлардын ишки дуньясына руўхыйлықтың нурларын шашпақта.

Дүзген: С. Бахадырова, М. Низаматдинов
хәм К. Мәмбетназаров
(Қурбанбай жырау варианты бойынша)

Ф **4803270201 — 475** 60—97
М357—(04) — 97

ISBN 5—8272—0097-2

© «Қарақалпақстан» баспасы, 1997

ҚАРАҚАЛПАҚ ХАЛЫҚ ДӘСТАНЫ

Биринши бөлім

Бұрынғы өткен заманда, қарақалпақ халқында, Ата журты Түркистанда, Саркоп деген қалада, аз ноғайлы елінде Аллаяр деген бай болды, төрт түлігі сай болады. Оның алты улы бір қызы болыпты. Атты ұлдын ішінде ақыллы, жалғыз қызы тал шыбықтай тауланған, алтын киби пууланған жаудыр көзлі, шийрін сөзлі, данқы түскен жәхөнге, алтын гәухар басында Гүлайым атты сулуы қызы бар еді.

Гүлайым он төрт жасына келгенде, аппак жүзі сап алтыннан соққандай сулуылығы, батырлығы менен аты шығады. Оның данқын еситіп, дүнья жүзіннен жігіттер айттырып келеді. Гүлайым он беске шығады. Қыз айттырғанларға жууап бермейді. Қасына қырық қызын алып, елден ерек алты ай әскерий таярлық өткізеді. Ол әкесінен Мийұалы атауын сораиды. Он екі уста алдырып, полат пенен шойыннан дәрұаза ойдырады. Босағасын қорғасын — полаттан, куйдырма қорған салдырады. Дәрұазаның өзін бір жыл төрт ай салады. Үш жүз адам шақырып тиклетеді. Қорғанға бес гилтлі қуапты урып, дәрұазаны алтын менен ойдырып, шойыннан куйдырады, қырық қызы менен той тойлайды.

Гүлайымның аты Ақтемкердің қулағы тикирейіп

жем жемейди, көкке карайды, тепсенеди. Кырык кыздың ишинде акыллы хәм шаккан Сәрбиназ Гүлайымның атынын неге тынышсызланып турғанынын себебин айтады. «Бес жылдан бери калмак ханы каласын шаўып, бизиң елди талаўға Жаңа дәрья жағасын ийеләўге таярланып атыр дейди. Алты жылдан Суртайша хан Саркопты алар дейди. Кырғын саўаш болар, сени сол саўаштан Ақтамкер атын алып шығар. — дейди. Сол ўақытта Гүлайым Сәрбиназдың аясында болатуғын исти дурыс айтканын түсенеди. Оны сарпайлап, қасындағы кырык кызды пал менен тойдырып, Сәрбиназды кырык кызға бас етеди. Мийўалы атаўдың кызлары менен әскерий таярлық өткизип Гүлайым жата береді. Гүлайымға ашық жигит көбейеди. Ол хеш кимге дурыссы жуўап бермейди. Саркоп елинде Әшпир менен Аманқул деген қақай бар еди. Гүлайымды бир көрмеге ашық болған шопанлар түрли хийелерди ислейди. Гүлайым өзін қақайларға ермек еттирмейди. Олардың жазасын береді.

Журын таз шопан Гүлайымға ашық болады. Гүлайым палға тойып, түрли сазды шерттирип дем алып отырғанда Журын таз отаўдың сыртынан келип «сени излеп келдим» — дейди. Гүлайымның ашыўы келеди. Журын таз хийле етеди. Ол өзін узактан излеп киятырған Хорезм батырыман деп таныстырады. Гүлайым сыртқа шығып, Журын тазды көрип катты ашыўы келеди. Журын таз Гүлайымды жөне алдайды, өзін Хорезм батырының жибергенін айтады. Гүлайым Журын таздың сөзини есенеди, оны жақсылап шығарып салады. Журын таз өзиниң бағып жүрген қойларына келсе, қасқыр шапканынын үстине келеди. Енди ол Алдаяр байдан қорқайды. Журын таз барлық өлген қойларды бир жерге үйиш, үйине келип, әрўақ болып сөйлейди. Ол Алдаяр байға

«нҺрННМеН» /jen ajiwn Tonwjia/jw xeM 3aKaT бepMereНН yuibiН KбиННan/jbi. AjiJianp бан оННaН KeuiНрНМ copan-/jbi. «nnpН»)KypwH Ta3 Ajuianp баНFа ecnrНН/je xyppeH)KypбиH Ta3Fa a3an бepMeyНН aНТа/јbi, erеp a3an бepcen-)KaK,чиJibiK, KepMenceH /jeH/јH. CeНТНn*)KypwH Ta3 e3НН ejiНMHeH KyTKapa/jbi.

rYJiaHbiM/jbi H3Jien, Xope3M баTbипbi ApwcjiaH Kejie/јH. OJI >KOjja)KypwH Ta3 6eHeH yuibipaca/jw. OJI e3НН)KypWH Ta3Fa TaHbicTbipa/jbi. CapKon ejiНHe canap inernn, TyjiaHbiM aTJibi баTbip Kби3/jbi H3Jien KHqrpwFаНМН aНТа/јw.)KypwH Ta3 H3Jien KHHTbipFaH rYJiaHbiMbm MeННН хаqjibiM /jen TaHbicTbipa/jbi. ByFaH ApbicjiaННбиH KaTTbi aubiyw Kejie/јH xeM H3НHe KaHTbin KeTe/јH. EH/јH)KypWH Ta3 rYJiaHWM/jw KajiaH ajibry/jbiH JKOLWH OHJian TannaH/jbi. CeНТНn JKyppeH/je TYJiaHbiMНбиH eKecH AJiJiaqp 6Hp/jeH aywpa/jw. OJI eKecH-ННН Ma3apбиНМН 6acбиHa 6apbin TYHen?e3НHe V3aK eMHP THjierncH Kejie/јH. AjiJiaflp бан eKecНННН Ma3apбиHбиH 6acбиHa Kejinn TYHeH/јH, 6VHW aji/jbiH ajia 6HJireH)KypwH Ta3 eyjiНHe/je AjuiaHp баH/јWH eKecНННН Ma3apwHWH nuiНHe KHpnн acaTa/јbi, ceНТНn eKecНННН epyaFW 6ojibin ryJiaH-MM aTjibi KW3MH ecHrНН/je jKyppeH uionaHbi)KypwHFa 6e-pHVНН eTHННУi eTe/јH. AjiJianp бан eKecНННН epyaFWHa ye/je бepHn^Y^{TM}^{He} KaHTa/јbi. KW3WH aji/jbiHa uiaKbipwn? >KypwH Ta3Fa THННyn KepeKjinrНН aНТа/јbi. Kби3 KбиННajia-/jbi. BnpaK, eKe ce3НHe Kapcbi 6ojia ajiMaH/јbi... COJ yaicbr-rjapw ryjiaHbiM aTacwHWH ce3НН ajiFaHTWFWH aНТа/јw, aTacw oFaH aK neTHHCWH 6epe/јH.)KypwH Ta3/jwH Maji 6aFbin a<YpreH >KepНHe Ajuianp баH/јWH 6ajiacw AMaH6an Kejie-/јH, OHW ajiwn KeTeTyFWHбиH XSM KapwH/jacw rYJiaHWM/jbi oFaH xynTbuibiKKa бepeTFWFWH aНТа/јw. ByFaH)KypбиH Ta3 KeH6eii/јH, 63НННН rYJiaHWM/jw ajiMaHTyFWHWH aНТа/јw. AMaH6an)KypwH Ta3Fa eicnejien KCHH KaHTa/јw. EH/јH Ajuiaflp бан ry/iaHbiMFa 63НННН 6apwn)KypwH Ta3/jbi anwn

қайтығын талап етеді. Гүлайымның бұған қатты кәхәри келип, Журын тазды излеп шығады. Журын Гүлайымнан қашып ағаштын басына минеди... Гүлайым Журын тазға атқа минип елге қайтығын өтиниш етеді. Журын таз бұған келисим бермейди. Қатты кәхәри келген Гүлайым Журын таз минип турған ағашты тамыры менен жулып алады. Журын тазды ышқыртып тойға берген ылақтай етип, тақымына басып алып қайтады. Журын тазды Аллаяр байдың үйінде ақ кийизге салып, ақ отауға киргизип, «күйеу» болдын деп жипек шапан кийгизип, жеңгелери жыйналып мәс болып күлиседи. Аллаяр бай қызын Журынға берип өлимнен қутылдым деп ойлайды. Арадан бес күн өтип алтыншы күни толғанда Аллаяр бай той баслайды. Ортаға ылақ таслайды, алтын қабақ аттырады, алысқа атлар шаптырады. Гүлайым перийзат күнтүни қайғыда болады. Шакырсада Гүлайым қызларын ертип тойға келмейди. Бұған өкпелеген Журын таз Аллаяр байға өкпесин айтады. «Қызың қасыма келмейди, меннен хабар алмайды, маған оң қолынан тағам бермейди. Қызың келип мениң аяқ-қолымды уқаласын» — дейди. Аллаяр бай Журын тазға жарамсақланып жалына баслайды, қызымды алдырайын, хызметине қояйын деп жалынады. Журын таз ашыуын қойып енди тойға араласады. Журын таздың ырайдан қайтқанын көрип, адамлар оған гәтия береді. Журын таз атқа минип, ылақ ойынына араласады. Сөйтип Аллаяр бай Мийұалы атауында жатырған Гүлайымды алып қайтыуға адам жибереді. Ол Гүлайым қырық қызы менен құс салып, кетиуге таярланып атырғанынын үстине шығады. Гүлайым мениң тенім тазбеди деп, атасына өкпесин айтады. Өз елин қалмақ ханы Суртайша келип ұайран ететуғынын, Суртайшадан елди қорғау ұшын Қыран таудың басында мәқан етип таярлық өткізиуі ұшын ке-

тип баратырғанын айтады. Сонда Аллаяр бай жиберген елшиси — женгеси кызға атасынын алып кел деген өғинишин айтады. Ата сөзін атлап өте алмай Гүлайым уллы сапардан қалады хәм әкесинин алдына келеди. Гүлайымның қырық кызы ылақ ойынына араласады, қырық кызға жигитлер шыдам бере алмады. Қызлар менен тең келетуғын жигит табылмайды. Гүлайымның қырық кызы неше мәрте келип, Гүлайымның алдына ылақ таслайды. Қырық кыздың ғайратына адамлар хайран қалады. Қызлардың батырлығын көрип ғаррылар пәтия береді. Қырық кыздың батырлығыны көрген Журын таз ортаға ылақты алып кашқан қызлардың изнен кууады. Журын тазды қызлар ылақтай етип алып ойнайды. Енди ат шабыс ойыны басланады. Ат байрағына Гүлайымның аты Ақтамкерди жибереді. Шәрт бойынша Ақтамкер озса Гүлайымды Журын таз ала алмайды. Журын таздың аты озбаса байрак қуры кол қалады. Ат байлауына хәмме өз атларын қосады. Он күнлик жолдан атлар жарысқа жибериледи. Гүлайымға ашық болған Сәйеке шунақ келип, оның енди Журын тазға тийетуғынына күледі. Буны еситип Гүлайымның ашыуы келеди хәм Сәйеке менен Журын тазды бир-бирине қарсы қойып, екеуиненде қутылығды ойлайды. Сәйеке Журын таз ұйыклап атырған жерине келип пышак урады. Сөйтип, Сәйеке менен Журын таз бирин-бири өлтиреди. Гүлайым сөйтип Журын таздан қутылады.

Екинши бөлім

Алқысса, ендіги сөзди Арыслан батырдан еситип. Арыслан батырдың бахты таяды, оның Алтынай атлы тууысқан қарындасы болады. Қарындасына ашық бол-

ған неше жигитлер ағасы Арысланнан қорқып батына алмайды. Бул ўақытта Хорезмнің халқын бүлдірген қызылбас Нәдирша деген хан Алтынайға ашық еди. Нәдирша тикке Аятынайға барыўға ағасы Арысланнан қорқады. Ол Алтынайға ашық болып ашықлық дәртінен күйип жанады. Ол өзиниң жаман нийетин иске асырыў ушын Құлымсайды Арысланға жумсайды. Бул ўақытта Арыслан қарындасы Алтынай менен тулпар атына минип, қолына сунқарын көтерип ан аўлап қиятырған екен. Құлымсай Арысланға «қупыя гәпим бар» — дейди. Ол Арысланға — «сени қарындасын менен жатып турады деген сөз бар дейди. Бундай насақ сөзди изине ерткенше, қанғырып өлсен болмай ма» — дейди. Буны еситкен Арыслан ашыўы келип, басын алып кетеди. Қарындасы Алтынай бул өсек сөзлерди Нәдиршаның тарқатып отырғанын айтады. басынды алып кетсең өз елинди Нәдиршаға олжа етип бересен, елди таслап кетпе дейди. Бул сөзди еситип Арыслан елди таслап кетпей қалады. Қарындасы менен таўға шығып ан аўлайды. Буны билген сүм Нәдирша Құлымсайды шақырып, Арысланның көзин жойыўдын бир илажын етиўди буйырады. Құлымсай Нәдиршаға дуўахан кемпирди қасына қосып, Арысланға жиберийүн өтиниш етеди. Екеўи Арыслан менен Алтынай жатырған жерге келеди. Екеўи таўдың астына шатырды қурып дем алады. Алтынай жатып түс көреді, түсинде қолын шаян шағады. Қыз оянып түсинен көўетерленеди. Қара бүркіт өликлерди жейди, дәрья сағасынан байланады. Айдарха келип, барлық елин жутады. Арыслан минген тулпардың үстине кара жаўылады. Қыз бул түсинен қорқып, ағасына жылайды. Арыслан қарындасын жубатады. Дуўахан кемпир Алтынайды уйықлап атырған жеринде дуўа салып есинен тандырады, көтерип алып уйқылап атырған Арысланның қасына жатқы-

зады. Екеўине де дем салады. Арысланды оятып, Қулымсай қарындасын менен бирге жатырсаң деп күледі. Арыслан оянып қараса қарындасы Алтынайдын тыржалаңаш жатырғанын көреді. Бұған қатты ары келген Арыслан басын алып елден безіп кетеді. Арыслан гәўхарын сорады. Қулымсай гәўхарын Алтынайдын Нәдіршаға бергенин, оннан өзинин урлап алып келгенин айттып, гәўхарды береді. Арыслан гәўхарды алып, басын алып кетеді. Алты күнде Алтынай оянып болған уақыяны биледі. Жылайды. Ол сары жайын қолға алып, тулар атына минеді. Қулымсай менен дууахан кемпір Нәдіршадан сауға алады. Алтынай анасына келип болған уақыяны айтады. Анасы енді Нәдіршаның үстем болатуғынын айтады. Атасынан қалған ақ сауыт, қылышын береді. Арысланның орнына Алтынайдын елін Нәдіршадан қорғауы кереклигин айтады. Алтынай өз халқын жыйнап Нәдіршадан қорғаныу үшін халқынан ақыл сорады. Халқы «енди бизди Арысланның орнына Нәдіршадан сен қорға» дейді. Алтынай өз халқының тилегін қабыл етеді. Нәдірша Алтынайды алыуға таярланады. Алтынайды шақыртып жибереді. Алтынай бармайды. Нәдірша ашыуға миніп, өзі келеді. Алтынайдан халық үшін салық талап етеді. Алтынай бас тартады, сауаш майданына шығуын талап етеді. Нәдірша сауаш ашыуға таярланыуды өз халқынан талап етеді. Қулымсай Нәдіршаға асықпа, Алтынайдан женилип қаларсаң, оннан Алтынайға жаушы жиберіп ал дейді. Нәдірша Қулымсайдың изине қырық жигит ертіп, Алтынайға жаушы ертіп жибереді. Отыз қызды оңына, отыз қызды солына, қарағай найза қолына алған Алтынай алдынан шығады. Ол Қулымсайды қуып жибереді. Қулымсай Нәдіршаға келеді. Нәдірша он мың әскер, алты топ сүйретіп, ақ

жалау байлап алдынан шығады. Енди Нәдирша Алтынайды күш пенен женип, хаяллықка алыу ушын урыс ашады. Алтынай жарадар болған Нәдиршаға тутқынға түседі. Алтынай Нәдиршанын хаяллықка алыу нийетіне қарсы болады. Нәдирша оны падашы етип қояды.

Үшінші бөлім

Суртайша патша Гүлайымның Саркоп қаласына урыс ашып келеді. Гүлайым бұл уақытта Мийұалы қаласында, қырық күнлік жолда әскерий таярлықта еді. Суртайша Аллияр байдың елін шабады. Суртайша менен Аллаяр бай жекпе-жек алысады. Аллияр бай Камбил пирине, Суртайша Латманат пирине сыйынады. Аллияр бай гүресип әледі. Атасының өлгенін алты улы көреді, жәрдем бермейді. Сауашқа түспейді. Душпаннан қорқады. Бәри-бір қалмақтар оларды өлтиреді. Саркоптын батыры Отбасқан қалмақтар менен алысады. Саркоптың халқын бенде қылып, Суртайша алып кетеді, қаласын өртейді.

Әскерий таярлықта жатырған Гүлайым түс көреді, елине душпан шапқанын биледі. Гүлайым қырық қызын ертип елине қайтады. Гүлайым Қорғанша қаласына келеді. Ұайран болған қаласын көреді. Алдынан кемпирғаррылар шығып, болған уақыяны айтады. Душпанға қарсы турмаған алты ағасының кәбирине бармайды. Гүлайым атасының кәбириниң басына барып кеширим сорайды.

Отбасқан батыр бенде болған ноғайлы халқына жәрдем береді. Отбасқан Суртайша менен алысады. Қолға түседі. Саркопты жеңіп, Суртайша той береді. Алтын қабақ аттырады. Суртайша түс көреді. Түсін арқалы Саркоп

тын батыры Гүлайымның киятырғанын түсінеди. Ол түсин қоррашыға жорытады. Қоррашы Астархан теніздин шетине Дәрбенттин шығыс бетинде Саркоп елинин батырлары киятырғанын айтады.

Гүлайым қырық қызы менен Суртайшаның елин ізлеп келеди. Астархан тенізден өтеди. Дәрбент тауға келеди. Суртайшаның әскери менен ушырасады. Гүлайым қырық қызы менен сауашка түседи, қырық мың Суртайшаның әскерин қырады. Дәрбент тауда Арыслан дем алып жатады. Хорезм ели есине түседи. Арыслан таудын етегинде Ак булактың бойында ак шатырларды көреди. Келип ак шатырдағы арыуларды көреди. Ол Гүлайымға көптен бери бир көриуге интизар екенин айтады. Өзин Арысланман деп таныстырады. Гүлайым онын Арыслан екенин билип кеуили көтериледи, бирак сыр бермейди. Гүлайым екеуи танысады. Гүлайымға Арыслан ашық екенлигин билдиреди. Гүлайым оны кабыл етпейди. Гүлайым хәзир өз ели-журтын душпан колынан қуткарыу алдында ұазыйпа екенлигин айтады. Арыслан уялып қалады, кеширим сорады. Еки батыр Суртайшаның елине Гүлайымның халқын азат етиу ушын атланады.

Төртинши бөлім

Ләшкерлер Гүлайымның қырық қызынан қашып, Суртайшаның алдына барады. Ол енди қорғаншасына Саркоп халқын қамап қорғанады. Суртайша халыққа азап береди. Гүлайым Суртайшаның қаласына келеди. Дәрұазасын қола шойын менен қуйған. Гүлайым дәрұазасын аша алмай жатады. Қорғанның ишинде зинданда жатырған анасының дауысын еситеди. Гүлайым қайғы шегеди. Арыслан оны жубатады. Сәрбиназ Гүлайымға төсәлле-

береди. Арыслан менен Сәрбиназ Гүлайымға күш береди. Гүлайым Суртайшаның қаласына жансыз жибереди. Жансыз қаланың ишинде бенде болып жатырған Саркоплыларға Гүлайымның келгенин айтады. Суртайшаның қаласының қорғанын буза алмай жатырғанын айтады. Хәмме қорғанның аўзын излейди. Гүлайымның анасы қорғанның дәрўазасының 360 гилти дәрўазаманда екенин, ол киси Суртайшаға наразы адам екенин айтады. Ол киси қорғанның гилтин береди. Қорғанның он еки дәрўазасы ашылған ўақытта Суртайшаның жансызы Суртайшаға хабар береди. Суртайша қайтадан дәрўазаларды қулпыртып үлгереди. Енди сырттағы батырларын қалай ишке киргизиўди қайтадан саркоплылар Гүлайымның анасына келип ойласады. Анасы сыртқа қағазға хат жазып пәтпелек етип ушырыўды айтады. Саркоплылар солай ислеиди. Хатта қорғанға кириўдин жолы айтылған. Хатты Арыслан таўып Гүлайымға береди. Гүлайым қызлары менен қорғанның аўзын излеп таппайды. Суртайша Гүлайымның келгенин билип, иштен батыр қызлар уйықлап атырғанда өлтириў ушын адам жибереди. Батыр қызлар Суртайша жиберген адамларды услап алады. Олардан Сәрбиназ қорғанның гилтин алады. Қорғанды ашады. Қалаға урыдай болып кириў Суртайшаға миясар, бизге миясар емес, биз Суртайшаға хабар беремиз деп, Гүлайым Сәрбиназды Суртайшаға саўашқа шығыўға хабар айтыўға жиберди. Суртайшаның қолындағы бенде болған Саркоплылардан «туўып өскен Түркистаннан айрылдық батырымыз Гүлайым қашан излеп келер екен», — деген даўыс келеди. Гүлайым шыдай алмай Арыслан менен бирге жылап атырған халқын азат етиўге кириседи.

Сәрбиназ Суртайшаның сарайына келеди. Хабарсыз

сауаш ашыу нәмөрттин иси биз сизге хабар бериуге келдик, колында бенде болган халыктын ийесимиз, күшинди жыйна, таярлап сауашка шык дейди. Суртайша акылгөйлери жыйнап ойласады. Акылгөйлери хаял түе, дөүлерди жендик, сауашка шыгамыз дейди. Суртайша адамларын жыйнап Саркоплы батыр Отбасканга найза кыздырып басып, өлтириуди буйырады. Суртайша өз халкынында өзине наразы экенин биледи. Гүлайым хәр күни капа. Арыслан оған мәдеткер болады. Гүлайым Арысланга миннетдар. Суртайша менен Гүлайым. Арыслан үшеуи сөйлесиу жүргизеди. Гүлайым кан төкпей Суртайшанын берилиуин өтинеди. Тилеги Саркоп каласын тиклеп бериу. Суртайша сауашка шыгыуды макул көрди. Ол жети күн мөүлет сорады. Гүлайым келисим береди.

Отбаскан батыр зинданда. Оны Сәрбиназ куткарады. Арадан алты күн өтеди. Мүддетли жетинши күни сауаш басланады. Еки төрептин ләшкерлерине жер кайысады. Кылышлар жаркылдап карға аралас кан жауады. Кызыл канга сай толады, домаланган адамнын геллеси топтай ушады. Гүлайым менен Арыслан сауашта калмакларды кырады. Сәрбиназ бенен Отбаскан кахарманлык көрсетеди. Суртайшанын халкы Гүлайымга қосылады. Суртайшанын ашыуы келеди. Сауаш кызып кетеди. Батырлар жекпе-жек алысады. Арыслан калмак палұанлары менен алысады. Қунқар менен Отбасқан жекпе-жек шығады. Қунқар Отбасқанның геллесин алып, Гүлайымнын алдына қояды. Буған Сәрбиназдың қатты ашыуы келеди. Гүлайымнан рухсат сорап, Қунқар менен өзи жекпе-жекке шығады. Қунқардың геллесин алып, Сәрбиназ Суртайшанын алдына әкелип қояды. Енди ортаға Суртайшанын өзи шығады. Ол Гүлайымды жекпе-жекке шақырады. Гүлайым ортаға шығады. «Атыспак керекпе, шабыс-

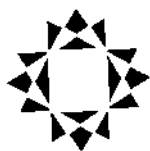

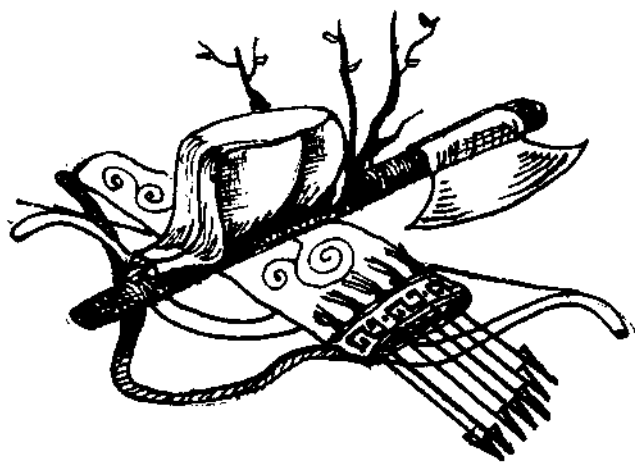
пак керекпе деп сорайды. Суртайша шабысыұды таңлайды. Алмаз кылышын кынаптан алып кылышласады жеңе алмайды. Суртайша кылышты қойып гүреске шығады. Суртайшаны Гүлайым жерге көтерип урғанда оның басы жерге кирип кетеди хәм Суртайшаның басын кесип алады. Ақ найзаның ушына Суртайшаның басын илдиреди. Арыслан Гүлайымның женисине көз айдын айтады. Сауаш дауам етеди. Қалмақ батыры Фарғашын келип Арыслан менен жекпе-жекке түседи. Арысланның ғайратына Гүлайым қайыл болады. Фарғашын патшаның Кашал деген қаласында ийелейди. Қаланың халқына теңлик береди. Кашал қалмақ ели Гүлайымға бағынып, той береди. Қалмақлар қалмақ елин Арыслан менен бирге сорайды. Қалмақлар буған ыразы. Енди ол өз елин көширип Түкистанға келеди. Ол өз халқын жыйнап, Арысланға қосылыуына рухсат сорайды. Халқы ыразы. Уллы той берип Арыслан менен Гүлайым қосылады. Түркистан журтында Саркоп елинде, Жаңа дәрья бойында Гүлайым әрмансыз дәуран сүреди. Арадан бес жыл өтеди. Арыслан қапа. Гүлайым Арысланның кеуилин көтериу ушын қус салып тауға шығыуға мирәт етеди. Арыслан әреби ат минип, қолына сункар алып қус салады. Жолда кәрұан менен дусласады. Ол Хорезм қаласы Нәдиршаның елинен шыққанлығын айтады. Олар Ноғайлы елине Түркистанға баратырған екен. Арыслан қарындасы Алтынайды сорайды. Кәрұан басы Арысланды таныйды. Алтынайды Нәдирша гүн етип қойыпты дейди. Арыслан қапа болады. Гүлайымға айтпайды. Гүлайым оның қапа екенин сезип, себебин сорайды. Ол бәрин айтады. Хорезм елин қызыл бас Нәдиршаның басып алғанын, ол журтта қарындасы Алтынайдың қалғанын айтады. Арысланның сөзин еси-

тип Гүлайым менен Сәрбиназ ойласады. Хорезм елине кырык кызы менен жол тартады. Нәдиршаның жерине келеди. Олар Нәдиршаның адамы Кодаркулдын кулак мурнын кесип жибереди. Нәдирша буны көрүп сескене-ди. Шағыр көл деген жерлерин аралап карындасы Алтынайды излейди. Гүң болып жүргөн карындасын көреді. Еки туўыскан табысады. Гүлайымға Алтынай қосылып қолына сары жай алып, астына ат миніп саўашқа шығады. Алтынай Нәдиршаның ақ шатырына келип саўаш майданына шығыўды ұсынады. Нәдирша атқа минеди. Хорезмнің беглери Арыслан, Гүлайым, Сәрбиназ, Түркістанның ерлери алтын туў ұслап саўашқа шығады. Нәдиршаның ләшкери жениледи. Өзи Иран — Туран қаласына қашады. Торыша атқа минген Сәрбиназ изинен қуўып жетеди. Нәдирша Сәрбиназды ат такымына алып қашады. Гүлайым Арыслан менен изинен қуўады. Нәдирша Сәрбиназға найза ұрып жарадар етеди. Оны өзіннің алдына тутады. Гүлайымның найзасы тийеди. Нәдиршаны Арыслан тұтқын етіп ұслайды. Сәрбиназдың жарасын танады. Ашығұлы Арыслан Нәдиршаның әскерін еле қыра береді. Гүлайым гүнасыз адамның қанын төкпе деп нәсият береді. Батыр Гүлайым Арыслан менен өз душпанларын женип, Хорезм елін азат етіп, халқын гүлистан етеди. Әдиллик пенен елін сорайды. Енді ол Хорезм елине Әлийди хан етіп, өз ели Түркістанға кетпекши болады. Гүлайым Хорезмге қарақалпақтан Әлий бий, өзбектен Алим бий, қазақтан Көксе бий, түркменнен Сақар бийди басшы етіп, Түркістанға кетеди. Хорезм ели де абадан, парахат, бахытлы турмыс кеширеди. Гүлайым батыр Түркістан халқын гүлбағ ишінде жасаттырып, елін гүлистанға айландырып дәўран сүреді.

Соңғы бөлім

Бұл дәстан Жийен жыраудан нуска болып калған. Онын шәкірти Қалмурат жырау алпыс жыл айтады. Елиу алты жыл Шанкай жырау атқарады. Оннан Қазақбай жырау елиу алты жыл атқарады. Оннан Жийемурат жырау алпыс жыл атқарады.

Қорақалпоқ халқ дostonи «Қирк қиз» ОҒЗАКИ АДАБИЁТИ-
МИЗ уммонининг энг чуқурида ётган инжу-маржон ва марва-
ридларининг биридир. Ўзида садокат, ватанпарварлик, муҳаббат
ва шу каби инсонийлик ҳислатлари билан хазинамизни тўлдир-
ган. Ҳозирги мустакиллигимиз даврида ушбу хазинадан фойдала-
ниш одамларнинг маънавий ва маърифий дунёсини бойитади.

Таржимон *Ў. Ботабоев*

Биринчи қисм

Қадимги ўтган замонда, қорақалпоқ халқида, Ота юрти Туркистонда, Саркўп деган шаҳарда, оз нўғайли элида Оллоёр исмли бой бўлди, молнинг тўрт тўрига бекамикўст эга бўлди. Унинг олти ўғли бўлади. Олти ўғил орасида ақлли, сулув яккаю-яғона кизи, итол новдасидек товланган олтин каби буғланган, чакнаган кўзли, ширин сўзли, доврўғи тушган жаҳонга, олтин гавхар бошида Гулойим исмли қиз бор эди.

Гулойим ўн тўрт ёшига келганда оппоқ юзи бутун бир парча олтиндан яратилгандек, киёфаси, ботирлиги билан шуҳрат қозонади. Унинг доврўғини эшитган бутун дунёдан йигитлар айттириб келади. У ҳеч кимни ҳохламайди. Гулойим ўн бешга чиқади. Қиз айттирганларга қавоб бермайди. Ёнига қирқ кизларини олиб, элдан бир етда олти ой муттасил жанговар машқ ўтказди. Отасидан Мевали оролини сўрайди. Ўн икки уста олдириб, пўлат билан чўяндан дарвоза ўйдиради. Бўсағасини қўрғошин ва пўлатдан қуйдириб, кўрғон солдиради. Ҳақат дарвозанинг ўзинигина бир йил тўрт ой солади. Ҳақ юз одам чақириб тиклатади. Кўрғонга беш қалитли қалфни ўриб, дарвозасини олтиндан ўйдириб, чўяндан

қўйдиради, қирқ кизи билан тўй тўйлайди. Бир кун и Оқтомкернинг қулоқлари тикрайиб, ем емайди, кўкка қарайди, тепсинади. Қирқ кизнинг орасида ақлли ва чакқон Сарбиноз Гулоиймнинг отининг нимадан ҳадиксираб, тинчсизланиб турганининг сабабини айтади. Беш йилдан буён қалмоқ хони шахрини вайрон қилиб, бизнинг юртни талон-тарож қилишга Янгидарё соҳилини эгаллаб, тайёрланыпти дейди. Олти йил ўтгандан сўнг Суртойшо ва Сарқўпни олади дейди. Қирғин жанг бўлади, шу жангдан Оқтомкер отинг олиб чиқади дейди. Шу пайтда Гулоийм Сарбинознинг келажакда бўладиган ишни тўғри айтганини тушунади. Унга сарпой ёпиб, ёнидаги қирқ кизни асалга тўйдириб, Сарбинозни қирқ кизга сарқарда этади. Мевали оролда кизлари билан жанговар тайёргарлик ўтказишни Гулоийм давом эттиради. Гулоийм қирқ кизини ясантириб кийинтириб, парвариш қилади. Гулоиймга ошиқ йиғитлар қўпаяверади. У ҳеч қимга тўғри жавоб бермайди. Сарқўп элида Ашир ва Омонқул деган чўпонлар турли-туман хийла—найрангларни қўлланади. Гулоийм ўзини дардисарларга қалака қилдирмайди. Уларнинг жазосини беради.

Оллоёр бойнинг чўпони Журун қал Гулоиймга ошиқ бўлади. Гулоийм асалга туйиб, турли-туман соз черттириб дам олаётган пайтда Журун қал ўтовнинг ташқарисидан келиб: «Излаб келдим»,—дейди. Гулоиймнинг қаҳри келади. Журун қал хийла—найранг ишлатади. У ўзини узоқдан излаб келаётган Хоразм ботириман деб таништиради. Гулоийм ташқарига чиқиб, Журун қални кўриб, қаттиқ қаҳри келади. Журун қал Гулоиймни яна алдайди, ўзини Хоразм ботирни юборганини айтади. Гулоийм Журун қалнинг гапига ишонади ва

уни хурмат—иззат билан кузатиб қўяди. Журун кал ўзи бокиб юрган қўйларига келса, бўри чопганининг ус-тидан чиқади. Энди у Оллоёр бойдан кўркади. Журун кал барча ўлган қўйларни бир ерга уйиб ташлаб, Оллоёр бойнинг уйига келиб, пири бўлиб сўзлайди. У Оллоёр бойга пирингман деб вахима солади-да закот бермагани учун кийнайди. Оллоёр бой ундан кечирим сўрайди. «Пири» Оллоёрга эшигида хизмат қилиб юрган Журун калга азоб бермаслигини айтиб, агар азоб берсанг яхшилик кўрмайсан дейди. Шундай қилиб Журун кал ўзини ўлимдан қутқаради.

Гулойимни излаб Хоразм ботири Арслон келади. У йўлда Журун кал билан учрашади. У ўзини Журун калга таништиради. Сарқўп юртига сафар чекиб, Гулойим исмли ботир кизни излаб келаётганини айтади. Журун кал излаб келаётган Гулойимнинг менинг хотиним бўлади деб таништиради. Бунга Арслоннинг қаттиқ қаҳри келади ва у кейнига қайтиб кетади. Энди Журун кал Гулойимни қандай қилиб хотинликка олишнинг йўлини ўйлаб тополмайди. Шу орада Гулойимнинг отаси Оллоёр қўкқисдан касал бўлиб қолади. У отасининг қабри бошига бориб тунагиси, отасидан узок умр тилагиси келади. Оллоёр бой отасининг қабри бошига келиб тунайди. Буни илгаридан билган Журун кал Оллоёр бойнинг отасининг қабрига кириб тушиб ётади. Шундай қилиб отасининг арвоҳи бўлиб, Гулойим исмли кизини эшигидаги чўпони Журунга эрга беришини талаб қилади. Оллоёр бой отасининг «арвоҳига» ваъда бериб, уйига қайтади. Қизини олдига чақириб олиб, Журун калга эрга тегиши керак эканини айтади. Гулойим хафа. Бирок, ота буйруғини рад эта олмайди. Гулойим отасининг айтганига рози эканини билдира-

ди, отаси унга оқ фотиҳа беради. Журун кал мол бокиб юрган ерига Оллоёр бойнинг ўғли Омонбой келиб, уни олиб кетмокчи ва синглиси Гулојимни унга бермокчи эканини айтади. Бунга Журун кал кўнмайди, ўзи Гулојимни олмокчи эмаслигини, айтади. Омонбой Журун калдан ўпкалаб, изига кайтади. Энди Оллоёр бой Гулојимнинг шахсан ўзи бориб Журун кални олиб кайтишини илтимос қилади. Гулојимнинг бунга каттик қаҳри келиб, Журун кални излаб йўлга чиқади. Гулојим Журун калдан отга миниб элга кайтишини илтимос қилади. Журун бунга кўнмайди. Гулојимдан қочиб дарахтнинг бошига ўрмалаб чиқади. Каттик қаҳри келган Гулојим Журун кал миниб турган дарахтни илдизи билан юлиб олади. Журун кални чингқиртиб тўйга берган улоқ сингари тақимига босиб олиб кайтади. Журун кални Оллоёр бойнинг уйида оқ кигизга ўтиргизиб, оқ ўтовга киргизиб, қуёв бўлдинг деб ипак чопон кийдириб янгалари йиғилиб шоди хуррам бўлиб кутиб олишади. Оллоёр бой кизини Журунга бериб ўлимдан қутулдим деб ўйлайди. Орадан беш кун ўтиб олтинчи кун бўлганда Оллоёр бой тўй бошлайди. Ўртага улоқ ташлайди, олтин ковок оттиради, олисга отлар чоптиради. Гулојим паризод кунитун кайғуда бўлади. Таклиф қилишсаям Гулојим кизларин эргаштириб тўйга келмайди. Бунга ўпкалаган Журун кал Оллоёр бойга ўпкасин айтади. Кизинг ёнимга келмайди, мендан хабар олмайди, менга ўнг қўли билан таом бермайди, кизинг келиб менинг оёқ-қўлларимни уқаласин дейди. Оллоёр бой Журун калга лаганбардорлик қилиб ялина бошлайди, кизимни олдирай, хизматинга қўяй деб ялинади. Журун кал қаҳридан тушиб, энди тўйга аралашади, Журун калнинг шаштини кўриб одамлар унга фотиҳа берадилар. Журун кал отга миниб

улок ўйинига аралашади. Шундай қилиб Оллоёр бой Мевали оролида яшаётган Гулоийимни олиб қайтишга одам юборади. Юборган одами эса Гулоийим қирқ кизи билан қуш солиб шикорга кетишга тайёрланаётганининг устидан чиқади. Гулоийим менинг тенгим калми эди деб отасига ўпкасини айтади. Ўз элини қалмоқ хони Суртойшо келиб вайрон этишини, Суртойшодан юртни химоя қилиш учун Қирон тоғнинг бошини макон этиб тайёргарлик кўриш учун кетиб бораётганини айтади. Шу пайтда Оллоёр бой юборган элчиси янғаси қизга отасининг олиб кел деган илтимосини айтади. Ота сўзини рад қилолмай Гулоийим катта сафардан қолади, отасининг олдига келади. Гулоийимнинг қирқ кизи улок ўйинига аралашади, қирқ кизга йигитлар чидам бера олмайдилар. Қизлар билан тенг келадиган йигит топилмайди. Гулоийимнинг қирқ кизи неча марта келиб, Гулоийимнинг олдига улок ташлайдилар. Қирқ қизнинг ғайратига одамлар хайрон қоладилар. Қизларнинг ботирлигини кўриб, қариялар фотиҳа беришадилар. Қирқ қизнинг ботирлигини кўрган Журун қал ўртадан улоқни олиб қочган қизларнинг кетидан қувади. Журун қални қизлар улоқдек қилиб олиб ўйнайдилар. Энди отчопар, яъни пойга ўйини бошланади. Пойга совринига Гулоийим оти Октомкерни юборади. Шарт бўйича Октомкер узиб келса, Гулоийимни Журун қал ола алмайди. Журун қалнинг оти ўзмаса, соврин дуранг бўлиб қолади. Пойгага ҳамма ўз отларини юборади. Ўн кунлик йўлдан отлар пойгага юборилади. Гулоийимга ошиқ бўлган Сайеке чуноқ келиб Журун қалга эрга тегишидан қолади. Бунни эшитиб Гулоийимнинг қаҳри келади ва Сайеке билан Журун қални бир-бирига қарши қўйиб, иккала-сидан ҳам қутулишни ўйлайди. Сайеке Журун қал ух-

лаб етган жойига келиб, унга пичок уради. Шундай қилиб Сайеке билан Журун кал бир-бирини ўлдирдилар. Шундай қилиб Гулойим, Журун калдан қутулади.

Иккинчи қисм

Алқисса эндиги сўзни Хоразм юртининг ботири Арслон ботирдан эшитингиз. Арслон ботирнинг бахти ўнгидан келмайди, унинг Олтиной исмли бирга туғишган синглиси бўлади. Синглисига ошиқ бўлган неча йигитлар оғаси Арслондан кўркиб журъат эта олмайдилар. Бу пайтда Хоразм халқини хонавайрон қилган Нодиршо деган хон Олтинойга ошиқ эди. Нодиршо ўзи Олтинойга боришга оғаси Арслондан кўркади. У Олтинойга ошиқ бўлиб, ошиқлик дардида куйиб ёнади. У ўзининг қабих ниятини амалга ошириш учун Қулимсойни Арслонга қарши зимдан юборади. Бу пайтда Арслон синглиси Олтиной билан тулпор отига миниб, қўлига шунқорини кўтариб ов қилиб келаётган эдилар. Қулимсой Арслонга «синглиси билан ётиб туради деяпти. Бундай шивир-шивир сўзни кетинига эргаштиргандан кўра дайдиб ўлсанг бўлмайдим»,—дейди. Буни эшитган Арслон қаҳри келиб, дайдиб кетади. Синглиси Олтиной бу тухмат сўзларни Нодиршо тарқатиб юрганини биледи. У онасининг ёнига келиб бўлиб воқеани айтади. Онаси энди Нодиршонинг устун бўлишини айтади. Отасидан қолган оқ совут, қилични беради. Арслоннинг ўрнига Олтиной элини Нодиршодан химоя қилиши лозимлигини айтади. Олтиной ўз халқини йиғиб, Нодиршодан химоя қилиш учун маслаҳат сўрайди. Халқи

энди бизни Арслоннинг ўрнига Нодиршодан сен химоя қил, энди дейди. Олтиной ўз халқининг хошишини қабул қилади. Нодиршо Олтинойни олишга тайёрланади. Олтинойни чақиртиб юборади. Олтиной бормаиди. Нодиршо каттик қахрига миниб ўзи келади. Олтинойдан халқ учун солиқ талаб қилади. Олтиной бош тортади, жанг майдонига чиқишини талаб қилади. Нодиршо жанг бошлашга тайёргарлик кўришини ўз халқидан талаб этади. Олтинойдан енгилиб қолишинг эҳтимол, ундан кўра Олтинойга совчи юбориб олгин дейди. Нодиршо Қулимсойга кирк йигитни эргаштириб, уни Олтинойга совчи қилиб юборади. Ўттиз кизни ўнг, ўттиз кизни сўл томонига эргаштириб, карафай найза кўлига олган Олтиной олдидан чиқади. У Қулимсойни қувиб юборади. Қулимсой Нодиршога қайтиб келади. Нодиршо ўн минг лашкарини эргаштириб, олти замбаракни судратиб, ок байроқ кўтариб олдидан чиқади. Энди Нодиршо Олтинойни қуч билан енгиб хотинликка олиш учун уруш очади Қирғин жанг бошланади. Олтиной ярадор бўлиб Нодиршога асир бўлиб тушади. Нодиршо ўттиз отлик киз хайрихоҳлигида кизилбошлар мамлакатига Олтинойни юборади. Хоразмни талон-тарож қилиб, олиб юртига қайтиб кетади. У Олтинойни хотинликка олмокчи бўлади. Олтиной Нодиршонинг ўзини хотинликка олиш ниятига қарши бўлади. Нодиршо уни подачи қилиб қўяди.

Учинчи қисм

Суртойшо подшоҳ Чирчикдан ўтиб, кирк минг лашкари билан Гулойимнинг Саркўп шаҳрига уруш очиб

келади. Гулойим бу пайтда Мевали шахрида, кирк кунлик йўлда жанговар тайёргарликда эди. Суртойшо Оллоёр бойнинг юртини чопади. Суртойшо билан Оллоёр бой яккама-якка олишади. Оллоёр бой камбил пирига, Суртойшо—латманат пирига сиғинади. Оллоёр бой курашиб ўлади. Отасининг ўлганини олти ўғли кўради, лекин ёрдам бермайди. Жангга кирмайди. Саркўплик ботир Ўтбосқан қалмоқлар билан олишади. Саркўп ахалисини асир қилиб Суртойшо олиб кетади. Оллоёрнинг олти ўғлини ўлдиради, шахрига ўт қўйиб юборади.

Жанговар тайёргарликда юрган Гулойим туш кўради, юртига душман хужум қилганини билади. Гулойим кирк кизини эргаштириб юртига қайтади. Гулойим Кўрғонча қалъа ёнига ва Саркўпга келади. Вайрон бўлган шаҳрини кўради. Кампир ва қариялар унга пешвоз чиқиб, бўлиб ўтган воқеани айтади.

Гулойим отасининг қабри бошига бориб кечирим сўрайди. Олти отасинининг қабрларига бормайди.

Ўтбосқан ботир банди бўлган нўғайли халқига ёрдам беради. Ўтбосқан Суртойшо билан олишади. Ўтбосқан зиндонга тушиб қолади. Суртойшо тўй беради. Олтин қовок оттиради. Суртойшо туш кўради. Тушида Саркўп ботири Гулойим келаётгани аён беради. У тушини Фолбинга йўритади. Фолбин Аштархан денгизининг соҳили бўйлаб, Дарбанднинг шарқ томонидан Саркўп юртининг ботирлари келаётганини айтади.

Гулойим кирк кизи билан Суртойшо мамлакатини излаб ўтади. Дарбанд тоғига келади. Суртойшо лашкарлари билан учрашади. Гулойим кирк кизи билан жангга киришади. Суртойшонинг 40 минг лашқарини тормор қилади. Дарбанд тоғида Арслон дам олиб ётади.

Хоразм юрти эсига тушади. Арслон тоғнинг этагида Окбулоқ соҳилида ок чодирларни кўради. Келиб ок чодирдаги сулувларни кўради. Гулойимга ошиқ эканини, кўпдан буён уни бир кўришга интизор бўлиб юрганини айтади. Ўзини Арслонман деб таништиради. Гулойим унинг Арслон эканини билиб, кўнгли кўтарилади, бироқ, сир бой бермайди. Гулойим иккаласи танишади. Гулойимга Арслон ошиқ эканлигини изҳор қилади. Бироқ, Гулойим унинг изҳори дилини қабул қилмайди. Гулойим ҳозир ўзининг эл-юртини душман кўлидан қутқаришдек катта вазифа олдинда турганини айтади. Арслон уялиб қолади, кечирим сўрайди. Иккала ботир Суртойшо мамлакатига Гулойимнинг халқини озод этиш учун отланади.

Тўртинчи қисм

Суртойшонинг лашкарлари Гулойимнинг қирк кизининг олдида қочиб боради. Энди хон Кўрғончасига халқини қамаб, ҳимоя қилади. Суртойшо халқига азоб беради. Гулойим Суртойшо шахрига келади. Дарвозасини кўла ва чўяндан қуйган Гулойим дарвозани оча олмай туради. Кўрғоннинг ичида зиндонда ётган онасининг овозини эшитади. Гулойим кайғу чекади. Арслон уни юпатади. Сарбиноз Гулойимга тасалли беради. Арслон ва Сарбиноз, Гулойимга куч ва ғайрат беради. Гулойим Суртойшонинг шахрига жосус юборади. Жосус шахарнинг ичида асир бўлиб юрган саркўпликларга Гулойим келганини айтади. Суртойшо шахрининг кўрғонини буза олмай юрганини айтади. Ҳамма кўрғонга қирадиган жойни излайди, топа олмайди. Гулойимнинг

онаси кўрғоннинг 360 калити дарвозабонда эканини, у киши Суртойшодан норози одам эканини айтади. У киши кўрғоннинг калитларини беради. Кўрғоннинг ўн иккита дарвозаси очилган вақтда Суртойшонинг жосу-си хонга хабар беради. Суртойшо қайтадан дарвозаларни қулфлатишга улгуради. Энди ташқаридаги ботирларни қандай қилиб ичкарига киритиш ҳақида қайтадан Гулойимнинг онасига келиб маслаҳатлашади. Онаси ташқарига хат ёзиб, варрак қилиб учириб юборишни маслаҳат беради. Саркўпликлар ҳудди шундай қилади. Хатда кўрғонга киришнинг йўли айтилган бўлади. Хатни Арслон топиб олиб Гулойимга беради. Гулойимнинг қизлари кўрғонга кириш жойини излаб топа олмайди. Суртойшо Гулойимнинг келганини билиб, ичкаридан ботир қизлар ухлаётган вақтда ўлдириш учун қотилларни юборади. Ботир қизлар Суртойшо юборган қотилларни ушлаб олади. Улардан Сарбиноз кўрғоннинг калитларини олади. Кўрғонни очади. Шаҳарга ўғридек бўлиб кирмоқ Суртойшога лойик, бизга лойик эмас, биз Суртойшога хабар берамиз, деб Гулойим Сарбинозни Суртойшога жангга чиқишга хабар беришга юборади. «Суртойшонинг кўлида банди бўлган саркўпликлардан тугилиб ўсган Туркистондан жудо бўлдик, энди ботири-миз Гулойим қачон излаб келар экан»,—деган овоз эшитилади. Гулойим чидай олмасдан Арслон билан бирга йиғлаётган халқини озод қилишга шошилади.

Сарбиноз Суртойшонинг саройига келади. Хабарсиз уруш очиш номарднинг иши, биз сизга хабар бериш учун келдик, кўлингда банди бўлган халқнинг эгаси-миз, жангга кучингни йиғ, тайёрлан, урушга чиқ дейди. Суртойшо маслаҳатчиларни йиғиб маслаҳат қилади. Маслаҳатчилари хотин-қизлар тугул девларни енгдик,

«ангга чикамиз», — дейди. Суртойшо одамларни йиғиб, саркўплик ботир Ўтбосканга найза киздириб босиб ўлдиришни буюради. Суртойшо ўз халки ҳам ўзидан норози эканини билади. Гулойим ҳар куни хафа. Арслон сабабини сўрайди. Гулойим Арслонга миннатдор эканини айтиди. Гулойим ва Арслон Суртойшо билан музокара-лар олиб борадилар. Гулойим қон тўкмасдан Суртойшонинг таслим бўлишини илтимос қилади. Хоҳиши фақат Саркўп шаҳрини тиклаб бериш, Суртойшо жанг-да чиқишни маъқул кўради. У етти кун муддат сўрайди. Гулойим бунга розилик билдиради.

Ўтбоскан ботир зиндонда. Уни Сарбиноз қутқаради. Орадан олти кун ўтади. Муддатли еттинчи куни жанг бошланади. Иккала тарафнинг лашкаридан ер кайишади. Жангда қилчлар яраклаб, қорға аралашиб, қон ёғади. Кизил қонга сой тўлади, думалаган одам боши қоп-токдек учади. Гулойим ва Арслон жангда қалмоқларни қиради. Сарбиноз ва Ўтбоскан қахрамонлик кўрсатади. Суртойшонинг халки Гулойимга қўшилади. Суртойшонинг қаҳри келади. Қураш кизиб кетади. Ботирлар яккама-якка олишади. Арслон қалмоқ паҳлавонлари билан беллашади. Қунқарга Ўтбоскан яккама-якка чиқади. Қунқар Ўтбосканнинг бошини кесиб олиб, Гулойимнинг олдига қўяди. Бунга Сарбинознинг қаттиқ қаҳри келади. Гулойимдан руҳсат олиб, Сарбиноз Қунқар билан ўзи яккама-якка тўқнашишга чиқади. У Қунқарнинг қалласини кесиб олиб, Суртойшонинг олдига обориб қўяди. Энди ўртага Суртойшонинг ўзи чиқади. У Гулойимни яккама-якка чиқишга чақиради. Гулойим ўртага чиқади. Отишмоқ керакми, чопишмоқ керакми деб сўрайди. Суртойшо чопишмоқни танлайди. Лекин узок вақт бир-бирини енга олмайдилар. Суртойшо қили

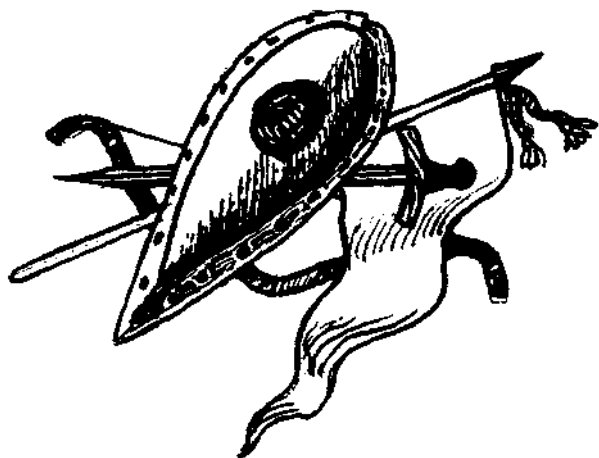
чини кўйиб курашга чиқади. Суртойшони Гулойим ерга кўтариб урган пайтда унинг боши ерга кириб кетади. Оқ найзасининг учига Суртойшонинг бошини илдиради. Арслон Гулойимни галабаси билан табриклайди. Саваш давом этади. Калмоқ ботири Фарғашик келиб Арслон билан яккама-якка олишувга тушади. Арслоннинг ғайратига қойил қолади. Арслон Фарғашикни ўлдиради. Фарғашикнинг Кашал деган шаҳрини эгаллайдилар. Шаҳар халкига тенглик берадилар. Калмоқ юрти Гулойимга итоат қилиб, тўй беради. Гулойим калмоқлар мамлакатини Арслон билан бирга идора қилади. Калмоқлар бунга рози бўладилар. Энди Гулойим ўз юртини кўчириб Туркистонга келади. У ўз халқини йиғиб, Арслон билан кўшилишга рухсат сўрайди. Халқи рози. Катта тўй бериб, Арслон билан Гулойим қовушадилар. Туркистон юртида, Саркўп элида, Янгидарё соҳилида Гулойим армонсиз даврон суради. Орадан беш йил ўтади. Арслон хафа. Гулойим Арслоннинг кўнглини кўтариш учун қуш солиб шикорга чиқишни таклиф қилади. Арслон араб отига миниб, кўлига шунқорин олиб қуш солади. Карвон билан учрашади. Карвонбоши Хоразм шаҳридан, Нодиршонинг юртидан йўлга чиққанлигини айтади. Нўғайли мамлакатига, Туркистонга бораётганини айтади. Арслон синглиси Олтинойни сўрайди. Карвонбоши Олтинойни биладиганлигини айтади. Олтинойни Нодиршо чўри қилиб кўйганини айтади. Арслон хафа. Гулойимга ҳеч нарса айтмайди. Гулойим унинг кайфиятини сезиб, ўзи сўрайди. Арслон ҳаммасини айтиб беради. Арслон Гулойимга ўз сирини айтади. Хоразм мамлакатини Нодиршо босиб олганини, у юртда синглиси Олтиной қолганини айтади. Арслоннинг хикоясини эшитиб, Гулойим ва Сарбиноз мас-

лахатлашади. Хоразм мамлакатина кирк кизлари билан йўлга равона бўлади. Нодиршонинг юртига келади. Нодиршонинг одами Гулойим юборган элчи Қўдаркулнинг кулоклари ва бўрнини кесиб юборади. Арслон «Шағир кул» деган жойларни оралаб, синглиси Олтинойни излайди. Чўри бўлиб юрган синглисини кўради. Иккала туғишганлар бир-бири билан топишадилар. Олтиной Гулойимга қўшилиб қўлига ўк ёй олиб, остига от миниб жангга чиқади. Олтиной Нодиршонинг оқ чодирига келиб, жанг майдонига чиқишга таклиф қилади. Нодиршо отга минади. Хоразм ботирлари Арслон, Гулойим, Сарбиноз, Туркистоннинг баходирлари олтин туғ кўтариб жангга чиқади. Нодиршонинг лашкарлари енгилади. Ўзи Эрон-Турон шахрига кочади. Тўри отига минган Сарбиноз унинг кетидан қувиб кетади. Нодиршо Сарбинозни олиб кочади. Гулойим, Арслон билан бирга унинг кетидан қувади. Нодиршо Сарбинозга найза санчиб ярадор қилади. Ярадор кизни ўзининг олдига тутади. Гулойимнинг найзаси кизга тегади. Нодиршони Арслон асир қилиб қўлга олади. Уни ўлимга ҳукм қилади. Сарбинознинг ярасини боғлайди. Қахрли Арслон Нодиршонинг аскарларини тагин киргин қилади. Гулойим «беғунох одамларнинг қонини тўкмагин»—деп маслаҳат беради. Ботир Гулойим Арслон билан ўз душманларини енгиб, Хоразм мамлакатини озод этади, халқини фаровон қилади. Адолат билан юртини бошқарадилар. Энди у Хоразм мамлакатига Алини хон қилиб, ўз юрти Туркистонга кетмоқчи бўлади. Гулойим Хоразмга қоракалпоқлардан Али бийни, ўзбеклардан Олим бийни, козоклардан Қўкса бийни, туркманлардан Сағир бийни бошчи қилиб тайинлаб, Туркистонга кетади. Хоразм мамлакати фаровон ва бахтли

хаёт кечиради. Гулойим ботир Туркистон халкининг юртини гулистонга айлантириб, армонсиз даврон суради.

Охирги бўлим

Бу достон Жийан жировдан нусха бўлиб қолган. Унинг шогирди Холмурод жиров уни олтмиш йил айтган. Ундан кейин эса эллик олти йил мобайнида Шанкай жиров ижро қилади. Қозокбой жиров эса эллик олти йил айтади. Ундан кейин Жиямурод жиров ҳам олтмиш йил давомида куйлайди.

Karakalpak halk destanı «Kırk kız»—AGIZ EDEBİYATIMIZ adlı okyanusun en derin dibinde yatan inci-mercan ve merverid taşların biridir. Özünde ele sevgi, vatana sevgi, mühabbet ve başka diğer kırları var gaziynemizin bu hasıl. denki yok taşı bugün bagımsızlık zamanımızda insanların içki dünyasına ruhilik nurunu veriyor.

Türkçeye çeviren S. Uteev

Birinci h ium

 sk de, karakalpak halkında Ata yurdu Türkistanda, Sarkop şehrinde, az nogaylı elinde Allayar isimli bey (zengin kiŐi) olmuŐ, her Őeyi hazir olmuŐ. O'nun altı oĐlu ve bir kızı varmıŐ. Altı oĐlanın içinde akıllı, yalnız kızı sanki tal çubuk gibi tavlannıŐ, altın buharı gibi,ceyran gözlü,Őirin sözlü, ismi dünyaya yayılmıŐ çok güzel Gülayım isimli kızı vardı.

Gülayım on dört yaŐında ak yüzü saf altından yasalmıŐ gibi güzelliĐiyle, cesurluĐıyla ismini dünyaya duyurur. O'nun ismini iŐiterek dünyanın her tarafından yiĐitler onun elini sormaya gelmeyi baŐlar. Gülayım on beŐ yaŐa  ıktı. Kız elini sorayanların hiç birine cevap vermez. Gülayım yanına kırk kız toplayarak, memleketin dıŐında altı ay askeri hazırlıĐa girisir. O babasından Miyvalı adasın kendine veriŐini rica eder. Adaya oniki usta aldırarak polat ve çelikten dervaza (kale kapısı) yaptırıyor. Őu kadar çok büyük bir kale yaptırıyor ki, sadece dervazası bir yıl dört ayda bitiriyor. Kaleyi diklemek için  c yüz iŐi  alıŐtır. Kaleyi bitirdikten sonra dervazasını beŐ anahtarlı büyük bir kilitle kilitleyerek, içinde kırk kızıyla Gülayım düĐün yapar.

Gülayım' ın Aktamker diye atı vardı. Aktamker kulaklarını dikleyerek hiç bir yerde durmadan tepsiniyor, ot yemiyor.

Bu olayı gören kırk kızın içindeki akıllı ve çalışkan Serbinaz isimli kız Gülayım'a atının ne sebeple kendini kötü his ettiğini söyler. Beş yıldır kalmık hanı Surtayşa han Janaderya etraflarını savaşıyla almaya, halkını kul yapmaya hazırlık görüyor,—dedi. Altı yıldan sonra Surtayşa han Sarkop şehrini alır, o zaman büyük bir savaş olur ve şu savaştan seni Aktamker atın esir olmadan kurtarır,—diyor. Gülayım Serbinaz'ın gelecekte ne gibi olaylar beklediğini doğru tahmin ettiğini anlıyor. O' Serbinaz'a hediyeler ikramiye ederek, onu kırk kıza başkan olarak tayınlar. Miyvalı adasında kızlarıyla askeri hazırlıklar görerek Gülayım düşmanları bekliyordu.

Gülayım'a aşık olan yiğitler çoğalır. O' ise hiç birine cevap vermiyor. Sarkop şehrinde Aşir ve Amankul isimli çabanlar vardı. Gülayım'ın yüzünü sadece bir görüş arzusu olan çabanlar her türlü hiyle işler yapıyorlar. Ama Gülayım kendini onlara ermek yaptırmaz. Onların cezasını verir.

Curın kel isimli çaban Gülayım'a aşık olur. Gülayım bala doyarak her türlü sazları (müzikleri) işiterek dinlenirken, Curın kel şadının dışarısından gelerek «ben seni arayıp geldim» der. Kendini uzak Horezm yurdundan gelen batır (cesur yiğit)olarak tanıtır. Gülayım şadırdan dışarı çıkar ve Curın kel'i görerek kızıyor. Curın kel yine Gülayım'ı aldamaaya çalışıyor. Şimdi kendini Horezm batırını gönderdiğini söylüyor. Gülayım Curın kel'in sözlerine inanıyor ve ona hediyeler vererek gönderir. Curın kel kendisi sorumlu olan koyunlarına gelerek onların kurtlara yem olduğunu görür. Şimdi o Allayar bey'den korkar. Curın kel ölmüş koyunların hepisini bir yere toplayarak, başına selle orayarak, peygamber olarak Sarkop şehrine gelir. Allayar bey'in evine girer ve ruh olarak söyler.

O Allayar bey'i «piyirinmen» diye korkütür ve zekat vermediği için zorluyor. Allayar bey ondan kendini affetmesini sorar. «Piyiri» Allayar bey'e onun çabarı olmuş Curın kel'e zorluk göstermemesini söyler, eğer zorluk gösterirse, iyilik beklememesini söyler. Öylesine Curın kel özünü olumden kurtarır.

Gülayım'ı arayarak Horezm batırı Arslan gelir. O' yolda gelirken Curın kel'le tanışır. Curın kel'e kendisinin Sarkop şehrine Gülayım isimli cesur kızı arayıp geldiğini söyler. Curın O'na, «Sen arayan Gülayım benim kadını» diye yalan söyler. Buna inanan ve kızan Arslan Sarkop'a girmeden arkasına döner. Şimdi Curın kel Gülayım'a nasıl evlenmesini düşünmeyi başlar. Aynı günlerde Gülayım'ın babası Allayar bey hastalanır. Allayar bey, kendi babasının mezarına gitmeye ve orada sabaha kadar kendine uzun ömür dilemeye karar verir. Curın kel Allayar bey'den önce mezara gider ve mezarın içinde gizlenir. Öylesine Allayar'a babası ruhu olarak kızı Gülayım'ı Curın kel isimli çabanına vermesini söyler. Allayar bey babası ruhuna söz vererek evine döner. Kızı Gülayım'ı önüne çağırarak onu Curın'a evlendireceğini söyler. Kızı istemez ama babasının sözüne karşı çıkamaz. Curın kel'in sığır yayan yerine Allayar bey'in oğlu Amanbey gelir ve onu götüreceğini, Gülayım'a evlendirmesini söyler. Buna Curın kel karşı çıkar. Amanbey geri döner. Şimdi Allayar bey Gülayım'a kendisi giderek Curın'ı getirmesini söyler. Gülayım Curın'ı arayarak yola çıkar. Curın kel Gülayım'dan korkarak ağaçın başına çıkar. Gülayım Curın'a birlikte Sarkop'a dönmesini rica eder. Curın kel istemiyor. Çok kızan Gülayım Curın kel binen ağacı damarlarıyla birlikte koparır. Curın'ı atının önüne alarak evine döner. Curın kel' Allayar bey'in evine ak çadıra giriter, şimdi damat oldun diye üstüne ipek

ton gıydirir, yengeleri toplanarak düğün yapar. Allayar bey kızın Curın'a vererek ölümden kurtuldum diye düşünür. Çok günlere çözülmüş büyük bir düğün yapar. Altın kabak attırır, uzakka atları koşturur. Ama Gülayım gece-gündüz kaygı-hasrette olur. Kızlarıyla düğüne katılmaz. Buna öfkeleyen Curın kel Allayar'a öfkesini söyler. «Kızın yanıma gelmiyor, benden hober almıyor, bana sag eliyle yemek vermiyor. Kızın gelsin ve bana hizmet etsin» der. Allayar bey O'na kızını hizmetine veririm diye söz verir. Curın inanıyor ve düğüne karşı. Ata binerek kökmar oyununa katılır. Allayar bey Miyvalı adasına adam göndererek Gülayım'ın düğüne katılmasını istiyor. Gülayım «benim denkim kel mi» diye öfkesini söyler. Öz memleketine kalmak hanı Surtayşa geleceğini şu nedenle halkini düşmandan korumak için Kıran dağ'ının başına askeri hazırlık görmeye gideceğini söyler. Ama baba sözüne karşı gelemeyen Gülayım Sarkop'a döner. Gülayım kırk kızı kökmar oyununa katılır. Kırk kıza denk gelecek yigit bulunmas. Kırk kızın gücüne halk heyret ediyor. Kızların cesurluğunu görerek yaşlılar fatuha verir. Bundan sonra at yarışması başlıyor. Yarışma şartına göre eger Gülayım'ın atı Aktamker birinciliği alırsa Gülayım'a Curın kel evlenemez. Bu yarışmaya her kes katılıyor. On günlük yoldan atlar yarışa başlıyor. Gülayım'a aşık olan Sayeke isimli yigitle Curın kel arasında kavga çıkar. Bu kavgada Sayeke bıçakla Curın'ı öldürür. Böylesine Gülayım Curın kel'den kurtulur.

İkinci bölüm

Al kıssa bundan sonraki sözleri Horezm'li Arıslan batır'dan işitin. Arıslan'ın başından bahtı kaçır. Onun Altınay

isimli bacısı olur. Abisi Arıslan'dan korkan onun bacısına açık yiğitler Altınay'la konuşamazlar. Aynı zamanda Horezim'in halkına devamlı zorluk gösteren kızılbaş Hedirşa isimli hanı Altınay'a aşk idi. Nedirşa doğru Altınay'a varmaya abisi Arıslan'dan korkardı.

O' Altınay'a aşıklık dertinde yanıyordu. Nedirşa özünün kötü isteklerini gerçekleştirmek için Kulımsay isimli bir adamı Arıslan'a gönderir. Bu vakitte Arıslan bacısı Altınay'la atına binerek, eline de kusunu alarak av avlamadan dönüyordu. Kulımsay Arıslan'a-«Seni bacınla bir yatakta yatıyormuş diyen söz var. Böyle sözleri arkandan tasımadan iyisi memleketten başını al da git»—der. Bunları işiten Arıslan namustan kızarak memleketi bırakmaya karar verir. Bacısı Altınay abisine böyle yalan laf sözleri Nedirşa'yın dağıtmış olduğunu söyler ve «eger sen memleketini bırakıp gidersen, öz halkını Nedirşa'ya kulluga vermiş olursun. halkını. memleketini terk etme»—der. Bu sözlerden sonra Arıslan düşünerek yurdunu, halkını terk etmeme kararına gelir. Bacısıyla daga çıkarlar, av avlıyorlar. Bundan sonra Nedirşa Kulımsay'ı yine çağırır ve Arıslan'ı yok etmenin yollarını bulmasını söyler. Kulımsay yanına dua bilen bir kişiyi alır ve ikisi birlikte Arıslan'la Altınay'ın kaldığı yere gider. Altınay bir rüya görür. Rüyasında elini bir örümceğin çinediğini, sim-siyah bir kartalın da ölülerini yiyenini, Arıslan binen at üstüne de kara yağmurun yagdığını görür ve korkarak uyanır. Kız bu rüyasından korkarak abisine ağlar. Arıslan bacısına hiç bir şeyden korkmamasını söyler. Kulımsay'la yanındaki kişi ikisi birlikte uykudaki Altınay'ı dua ile Arıslan'ın yatığına giritir. Sonra da Kulımsay Arıslan'ı uykusundan kalktır «bacınla bir yatakta yatıyorsun»—der. Arıslan bacısı Altınay'la

bir yatakta yattığını görünce namusundan başını alıp yurdunu terk eder. Duanın etkisinden Altınay sadece altı günden sonra uyanır ve geçen olayları duyarak aklar. Altınay anasına gelir ve başından geçen olayları anlatır. Anası Altınay'a babasından miras ak savut ve semseri verir. Arıslan'ın yerine halkını Nedirşa'dan korumasını söyler. Altınay öz halkından Nedirşa'dan savunmak için akıl sorar. Halkı «Şimdi bizi Arıslan'ın yerine düşmandan sen koru, biz sana güveniyoruz»—der. Altınay öz halkının istegini kabul eder. Bu arada Nedirşa Altınay'a evlenmeye hazırlık görür. O Altınay'ı çağırır. Altınay gitmes. Nedirşa kızarak ozu gelir ve Altınay'dan halkı için vergi ödemesini ister. Altınay buna karşı çıkar. Nedirşa'yı savaşa çağırır. Nedirşa savaşa hazırlanır. Ama Kulımsay Nedirşa'ya «sen acele etme, iyisi Altınay'a savcu göndererek evlen»—der. Nedirşa Kulımsay'a kırk asker verir ve Altınay'a savculuğa gönderir. Ama onların önünden Altınay ve askerleri neyzaları, kılıçlarıyla karşı çıkarlar. Kulımsay arkasına kaçır ve Nedirşa'ya gelir. Nedirşa on bin asker, altı top sürdürerek Altınay'ı güçle yenerek kadınlığa almak için savaşa çıkar. Savaşta Altınay yenilir, ama Nedirşa'ya evlenmeye karşı çıkar. Buna kızan Nedirşa Altınay'ı koyunlarına çaban yapar.

Üçüncü bölüm

Surtayşa han Gülayım'ın Sarkop şehrine savaş açar. Gülayım bu vakit Miyvalt adasında, kırk günlük yolda askeri hazırlık yapıyordu. Surtayşa Allayar bey'in yurdunu savaşla alır ve bu savaşta Allayar bey Surtayşa ile dövüşerek ölür. Babasının öldüğünü görürse bile altı oğlu yardıma koşmaslar, savaşa girmes. Düşmandan korkarlar. Ama

onları kalmaklar ildirir. Sarkop şehrinin mert, cesur batırı Otbaşkan kalmaklarla dövüşür. Ama Surtayşa han savaşta Sarkop'ulari yener ve halkını kuiluga alır. memleketine dönerken, şehri ota yakar.

Askeri hazırlık yaparken Gülayım kötü bir rüya görür. Halkına düşman geldiğini bilir. Kırk kızın alarak memleketi Sarkop'a doner. Şehire girer, yangındaki şehiri görür. önünden karşı çıkan ihtiarlılar geçen olayları Gülayım'a anlatır. Gülayım babası mezarına gider. babasından üzr diler ama altı abisi mezarına gitmez.

Otbaşkan batır düşman elindeki nogaylı halkına yardım eder. Surtayşa han ile savaşa girer. O' da düşman eline geçer. Sarkop'u yenen Surtayşa düğün yapar. Altın kabak attırır. Surtayşa bir rüya görür. Rüyasında Sarkop'un cesur kızı Gülayım'ın geleceğini anlar. O' rüyasını korracıya yorutur. Korracı «Sarkop yurduunun batırları Astarhan denizi kıyısı. Derbent'in doğu tarafından geliyor»—der.

Gülayım kırk kızıyla Surtayşa'nın memleketine gelir. Astarhan denizinen geçer. Derbent dağ'a gelir. Surtayşa askerleriyle karşılaşır. Gülayım' ın kırk kızı savaşa girer, Surtayşa'nın kırk bin askerini öldürür. Derbent dağ'da Arıslan dinleniyordu. Arıslan dağ altında Ak bulak'ın boyunda ak şadırları görür. Yaklaşarak ak şadırlardaki güzel kızları, Gülayım'ı görür. Arıslan Gülayım'a çoktan kendini görmek arzusuyla yaşadığını, özünün adı Arıslan olduğunu söyler. Gülayım'a aşk olduğunu bildirir, ama Gülayım onu kabul etmez. Arıslan'a şimbi aşkılık zamani degil, önce öz eli, halkını düşmandan kurtarmak gerek olduğunu söyler. Arıslan utanır ve üzr diler. İkisi birlikte Surtayşa'dan halkını azat etmek için savaşa gider.

Dördüncü bölüm

Gülayım'ın kırk kızından kaçan Surtayşa'nın askerleri kaleye Sarkop halkını kapatarak savunma yapar. Gülayım Surtayşa kalesine gelir. Kale dervazası (kapısı) çelikle yapılmış. Dervazayı açamayan Gülayım kale dışında bekler. Kale içindeki zindanda (hapishane) yatan anası sesini duyan Gülayım hasret çeker. Anıslan'la Serbinaz ona güc verir, avutur. Gülayım Surtayşa kalesi içine cansız gönderir. Cansız kaledeki Sarkoplu'lara Gülayım'ın onları kurtarmaya geldiğini ama dervazadan giremeden beklediğini söyler. Gülayım'ın anası kaleyin 360 anahtarı dervazaman kişide olduğunu, o kişi ise Surtayşa'yı sevmediğini söyler. O kişi kale anahtarını verir. Kalenin on iki dervazası açıldığı zaman Surtayşa cansız Surtayşa'ya haber verir. Surtayşa devazaları tekrar kilitletir. Şimdi kale dışındakileri nasıl içeri giriş yolunu bulmak için Sarkoplu'lar tekrar Gülayım'ın anasına gelir. Gülayım'ın anası dışarıya kağıte mektub yazarak gönderir. Mektuba kaleye nasıl giriş yolu yazılmıştı. Mektubu Anıslan bulur ve Gülayım'a verir. Ama Gülayım kızlarıyla kale girişini bulamazlar. Bu arada Surtayşa Gülayım'ı öldürtmek için gecesi kızlar uykudayken içeriden adam gönderiyor. Ama cesur kızlar Sustayşa adamlarını yakalar. On'lardan Sarbinaz kale anahtarını alır. Kale devazasını açar. Gülayım «Kaleye lursızlar gibi girmek Surtayşa'ya aid usul, bize degel. biz Surtayşa'ya haber göndeririz»—der. Sarbinaz'ı Surtayşa'ya savaşa çağırmaya gönderir. Serbinaz Surtayşa sarayına gelir. «Habersiz savaş açmak bu nemertin işidir, biz sana haber vermeye geldik, elindeki halkın iyisi biziz, gücünü topla, hazırlan ve savaşa çık»—der. Surtayşa yanındaki akılöy kişileriyle fikirleşir. Onlar «kadınları değil devleri bile yendik,

elbette savaşa çıkarız»—der. Surtayşa adamların toplar. Sarkop'lu batır Otbaskan'a tenine ota kızan neyza basarak öldürmesini söyler. Surtayşa'ya Gülayım'la Arıslan kan akızmadan verilmesini söyler. Surtayşa'ya şartı Sarkop'u tekrar diklemesi gerek. Ama Surtayşa savasa çıkmaya karar verir. O' yedi gün izin ister. Gülayım izin verir.

Otbaskan batır zindanda. O'nu Sarbinaz kurtarır. Altı gün geçer. Anlaşılan yedinci gün savaşa başlar. İki tarafın askerinden yer kayışır. Kılıçlar işe girişir, kara karışık kan yağar. Saylar kana dolar, yuvarlanan adam kellesi dop gibi uçarlar. Gülayım'la Arıslan savaşa kalmakları kırar. Sarbinaz'la Otbaskan kaharmanlık gösterir. Surtayşa halkı da Gülayım'ın tarafına geçer. Savaş kızar. Arıslan kalmak pehlivan arıyla alışır. Surtayşa adamı Kunkar Otbaskan'a karşı alışır. Kunkar Otbaskan'ın kellesini keserek Gülayım'ın önüne koyar. Buna Sarbinaz kızar. Gülayım'dan izin ister ve Kunkar'a karşı özü çıkararak Kunkar'ın kellesini keser, Surtaysa'yın önüne koyar. Şimdi Surtayşa'nın özü çıkar. O Gülayım'ı savaşa çağırır. Gülayım ortaya çıkar. Surtayşa almas kılıcıyla kılıçlaşır yenemez. Surtayşa kılıcı bırakır güreşe çıkar. Gülayım Surtayşa'yı yere vurduğunda onun başı yere girir. Surtayşa'nın kellesini keser. Ak neyza ucuna kellesin iler. Savaş devam eder. Kalmak batırı Gargaşım'la Arıslan alışır. Arıslan'ın erliğine Gülayım sevinir. Gargaşım'ın Kaşal şehrini alır. Şehir halkına denklik, özgürlük verir. Kaşal kalmak yurdu Gülayım'a düğün yapar. Kalmaklar kalmak yurdunu Arıslan'la birlikte sorar. Kalmaklar buna karşı olmaslar. Şimdi Gülayım öz elini göcürerek Türkistan'a gelir. Öz halkını toplayıp Arıslan'la evlenmesine izin ister. Halkı izin verir. Büyük bir düğün yaparak Arıslan'la Gülayım evleniyorlar. Türkistan

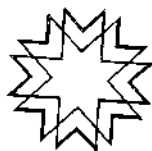
yurdunda, Sarkop elinde, Canaderya boyunda Gulayım armansız ömür sürer. Aradan beş yıl geçer. Arıslan öfkeli. Gulayım Arıslan'ı kuşla ava çıkmaya dağa davet eder. Arıslan ata biner, eline sunkar kuşunu alır. Yolda bir kervanla rastlar. O' Horezm şehri Nedirşa elinden çıktığını. Nogaylı eline Türkistan'a yol aldığını söyler. Arıslan On'lardan bacısı Altınay'ı sorar. Kervan başı Arıslan'ı tanır ve Altınay'ı Nedirşa hizmetçi kul yaptığını söyler. Arıslan bunları Gulayım'a anlatır. Horezm elini kızıl baş Hedirşa'nın aldığını, o yurtta bacısı Altınay'ın kaldığını söyler. Bunları duyan Gulayım Horezm eline kırk kıızıyla yola çıkar. Nedirşa memleketine girer. Nedirşa adamı Kodarkul'un kulak-burununu keser ve Nedirşa'ya gönderir. Nedirşa bunu görerek korkar. Arıslan Şağıröl diyen yerleri gezerek bacısı Altınay'ı arar. Bacısını bulur. Altınay Gulayım'a katılır ve eline sarı yay alıp, at binerek savaşa çıkar. Altınay Nedirşa'yın ak şadırına gelerek savaş meydanına davet eder. Nedirşa ata biner. Horezm begleri Arıslan, Gulayım, Sarbinaz. Türkistan erleri altın tu (bayrak) alarak savaşa çıkarlar. Nedirşa askerleri yenilir. Özü İran'ın Turan şehrine kaçar. Toru ata binen Sarbinaz arkasından kovar. Sarbinaz'ı Nedirşa yaradar eder. O' Sarbinaz'ı atına bindirerek alır-kaçar. Gulayımla Arıslan arkasından kovar. Nedirşa'ya Gulayım'ın neyzası değer. Nedirşa'yı Arıslan ele geçirir. Sarbinaz'ın yarasını bağlar. Kızan Arıslan Nedirşa askerlerini öldürmesini devam eder. Gulayım Arıslan'a «günahsız insanların kanını akızma» diye akıl verir. Cesur Gulayım'la Arıslan öz düşmanlarını yener, Horezm elin azat eder. Halkını gülistan yapar. Adillikle memleket sorar. Şimdi Gulayım Horezm eline Aliy'i han yapar, özü memleketi Türkistan'a gidecek olur. Gulayım

Horezm'e karakalpak Aliy biy'i, özbekten Alim biy, kazaktan Kökşe biy, türkmenden Şakir biy'y başkan seçer ve Türkistan'a gider. Horezm eli de abadan, parahat bahıtlı, mutlu ömür geçirir. Gülayım batır Türkistan halkını gülbağ içinde, elini, memleketini gülistan mekana döndürerek armanstız hayat geçirir.

Son

Bu destan Ciyen jıraw'dan nuska olarak kalmış. O'nun şağirdi (örencisi) Halmyrat jıraw altmış yıl söyler. Elli altı yıl Şankay jıraw söyler. On'dan Kazakbay jıraw elli altı yıl icra eder. On'dan sonra Ciyemurat jıraw altmış yıl söyledi.

FORTY GIRLS

KARAKALPAK FOLK EPOS

The timeless epos "Forty girls" is one of the best pearls which is fished out from the deepest bottom of the immense ocean named as THE FOLKLORE. This precious stone, containing in itself patriotism, love and other merits, in our independent time radiates to the inward world of the people of the sovereign state the wholesome rays of spirituality.

Translated by *P. Bekimbetov*

Chapter One

Very long ago in Karakalpak's motherland Turkistan, in the town of Sarkop, inhabited by nogais*, a very rich man Allayar by name lived. He had six sons and the only daughter Gulaim by name.

At the age of fourteen Gulaim became famous for her bravery. Guys all over the world having heard about her glory, were suitors for her hand. But she did not like anybody.

At the age of fifteen having gathered forty girls she used to carry out military exercises not far from the town. Then she asked her father to give her an island named Miwali. She planned to build a fortress in that place. By father's consent twelve master craftsmen began to found the gates of steel and cast iron. Then cut out ornaments on them, decorated by golden engravings. The masters had been doing them for a year and four months. The gates had been mounted by three hundred men. The threshold was made of lead and steel. The fortress was locked by five keys. When all was ready Gulaim with her forty girls arranged a toi*.

Gulaim's horse Aktamker wouldn't eat the fodder: ears

---

*Words expressing national colour are marked in the text by asterisks and the meanings of them are given in the Commentary. — *Editor*

became straight and was restless. Among girls there was a clever and quick-witted batir Sarbinaz by name. She explained the reason of it: "Kalmak's khan has been preparing to conquer our land for five years! He's already subdued the left bank of Jana Darya and now is ready to attack us. During six years damned Surtaysha will occupy Sarkop. The heavy battles are waiting for us".

Gulaim felt that Sarbinaz was predicting the future truthfully. So she made a present to Sarbinaz and appointed her the leader of forty girls.

Gulaim with her giri-warriors was making military preparations in Miwali island. She provided forty girls with dresses and took care of them.

Meanwhile the number of guys who fell in love with Gulaim increased, but she did not reciprocate anybody's feelings.

There were two bachelors in Sarkop: Ashir and Amankul. They tried to attract her attention by various tricks. But Gulaim would not permit to stupefy herself and punished them.

A shepherd of Allayar bai * Jurintaz fell in love too. When Gulaim was having rest after meal Jurintaz came up to her saying that he was looking for her. Gulaim got angry with him. Cunning shepherd introduced himself as a Khorezmian batir * who came from very far. Gulaim believed and saw him off kindly.

When Jurintaz came to the place where he bred the bai's sheep he saw that they were killed, eaten, torn by wolves. Jurintaz was afraid of Allayar's anger: so he cudgelled his brains to escape punishment. He gathered all sheep in some place then went to Allayar's house. There he spoke to him as his pir * and began to torture him for not paying the zakat *. The bai began to beg pardon. Then "the pir" ordered

to Allayar to be merciful to his servant Jurintaz, otherwise he would be punished. So Jurintaz saved his life...

Khorezmian batir Arislan also came to see Gulaim. On his way he met Jurintaz, introduced himself. He would tell Jurintaz that he came to see brave girl Gulaim by name. Jurintaz said that the girl whom Arislan wanted to see now was his wife. Unsuspecting Arislan got very angry and went away.

Now Jurintaz began seriously to think how to marry Gulaim batir.

Fortunately Allayar bai fell ill. He wanted to go to his father's grave, pray and ask him to prolong his life. So did he and spent a night there. Jurintaz having known about it came to the graveyard too, but beforehand. He performed himself as a ghost of Allayar's father. He made a request to Allayar to give Gulaim to Jurintaz. The bai promised to "his father's ghost" to fulfill his request.

At home he called his daughter and told her that she had to marry Jurintaz. Gulaim got upset, but she could not disobey her father's order. The bai blessed her.

Allayar's son Amanbay came to the place where Jurintaz bred the sheep. He came here to lead the shepherd to the fortress as a fiance. But Jurintaz hypocritically was saying that he did not want to marry Gulaim. Amanbay got angry and went back.

Allayar asked Gulaim to go herself and take Jurintaz to the fortress. Brave girl went out immediately.

Found in the valley. Gulaim asked Jurintaz to go to the fortress by horse with her. Jurintaz would not agree to it; he ran away from Gulaim and climbed up a tree. Very angry girl tore the tree up by the roots. She seized shouting Jurintaz like a goat sacrificed for the ilak * and dragged him to Allayar bai's house and threw down before her father.

Here Jurintaz was led to the white yurt on a white kiyiz *, dressed in a silk shapan *. He was welcomed by Gulaim's sister-in-law... To say in brief, all homages were rendered.

Only then Allayar thought that his life was saved. After five days the bai started a toi by organizing the ilak, wrestling, horse race and other traditional games.

Gulaim felt herself very unhappy. She would not like to take her forty riders to the toi.

Jurintaz got offended. He told to Allayar that he was indignant with his daughter's behaviour: why would not she come up to him, give dishes with her right hand? He added that he would like her to come and massage his arms and legs. Allayar apologized for his daughter's behaviour and promised to send for her. Only then Jurintaz quieted himself down and took part in the festivity; having saddled the horse joined the ilak.

Meanwhile Allayar had sent people to Miwali island to take Gulaim to the wedding. When messengers came to the island they saw that Gulaim with her forty girls was going to begin falconry. Gulaim expressed her resentment with her father's choice: Jurintaz was not a patch on her! Also told her sister-in-law that she was going to the Krantaw* to study there the art of war, otherwise it was impossible to defend the country from Surtaysha. The sister-in-law, in her turn, informed about her father's will. Gulaim obeyed, called off hunting.

SPLENDID FORTY enjoyed the toi; in the ilak showed all their daring — the guys could not compete with them. The girls brought goats to Gulaim several times. People became amazed by their ardour. Having seen the girls' brevity the old people blessed them. At that time pusillanimous Jurintaz tried to compete with the girls and was disgraced: forty amazones treated him as a goat.

For the ten days' horse race Gulaim sent her Aktanker.

According to the rules of the race if Gulaim's horse outran other horses Jurintaz would not be able to marry Gulaim.

Meanwhile a guy Sayeke by name began to laugh at Gulaim, mockingly congratulating her with the bald beloved. Hardly containing herself Gulaim did all her best to contrapose him to the shepherd so that to get rid of both of them.

Sayeke came to Jurintaz's place. In a fit of anger they killed one another.

Chapter Two

Now the story is told about Khorezmian batir Arislan. He had a sister Altinay by name. Many guys were in love with her, but they were afraid of her brother. At that time Nadirsha khan who devastated Khorezmian people was also in love with Altinay. Nadirsha was also afraid of Arislan batir, that's why he could not do any harm to Altinay. To realize his mean intentions he sent his friend Kulimsay to the batir. At that time Arislan and his sister were returning from hunting. Kulimsay whispered to Arislan that among the people were spread gossips that in the mountains he was living with his sister as a lover. You had better die than hear such rumours, concluded Kulimsay.

At hearing that Arislan intended to abandon the country. Altinay knew that this rumour was spread by Nadirsha. She told her brother if he went away cruel Nadirsha would conquer their country. She pleaded Arislan not to leave the native land. Arislan agreed with his sister, he did not leave his motherland. He continued hunting with his sister in the mountains.

Nadirsha made another attempt. He sent Kulimsay and sorceress to the place where Arislan and Altinay lived.

That night Altinay woke up downcast. In her dream she was bitten by a scorpion, eaten by ravens; she saw the river was blocked in the mouth, the dragon swallowed the whole country, a black cloth was laid upon Arislan's horse. Very frightened she told her brother about her dream. Arislan calmed the sister and she fell asleep again.

At that time the sorceress sneak up to sleeping Altinay and witched her. Then — cast a spell on her brother. Both were naked. The sorceress lifted up the sleeping girl and took her to the Arislan's bed.

Kulimsay woke Arislan up and laughed at his condition. Arislan was very ashamed; he wished the earth would open beneath his feet. He could not stand Kulimsay's derisive tone, firmly decided to leave the country.

Arislan asked about the pearl which was in the hand of Kulimsay. Kulimsay gave him the pearl saying that it was given to Nadirsha by Altinay, but he had stolen it and now was returning to the proprietor. With bleeding heart Arislan left his motherland.

Kulimsay and sorceress were given prizes by Nadirsha.

Altinay became very sad. She went to her mother to ask for advice. Her mother said that Nadirsha at last gained his end. She gave late husband's sword to the daughter saying that now she should defend her country from Nadirha.

Altinay gathered people, explained the situation and asked advice from them. The people blessed her and said that from now she was the only hope of them, they were sure that she would protect them. Altinay decided to meet the wishes of her people. She got ready to fight against Nadirha.

Nadirha in his turn prepared to marry Altinay. He, the winner, invited Altinay to his palace, but she refused to come. Nadirha got angry. He came to Altinay himself and began to

demand enormous taxes from her people. Altinay refused to pay them and challenged Nadirha to a battle. Khan ordered his people to be prepared for fighting. Kulimsay advised him not to hurry, because he could be defeated by Altinay. It is better to send match-makers to the girl, said the cunning adviser.

Nadirha sent forty guys with Kulimsay to Altinay to ask her in marriage. Altinay met them with thirty girls on her right and thirty girls on her left. As a result of this withstanding Altinay turned Kulimsay out.

Nadirha gathered ten thousand soldiers and took the field against Altinay's army. A violent battle had begun... Altinay being injured in this massacre was taken prisoner by Nadirha's people. Arislan's sister and her thirty girls were sent under escort, with bound hands and feet, to red-haired men's country. The khan hang up a great many men and women, ruined Khorezm, robbed once prosperous land mercilessly and returned home. Here he began preparations to marry Altinay. But she declined his proposals. Nadirha made her a shepherd.

Chapter Three

King Surtaysha having crossed Chirchik river came to Sarkop and began awful destructions. His troops attacked Allayar's fortress. In the battle, as fate had willed it, Surtaysha and Allayar came face to face (Allayar was believing to Kambil pir, Surtaysha to Latmanat pir). Allayar fell a victim in this battle.

His six son seeing their father's death did not help him. They were cowards. They did not fight against Kalmaks.

With might and main Otbaskan, the batir of Sarkop, fought against enemies, but the forces were unequal...

Surtaysha conquered Sarkop, took its people prisoners, killed Allayar's six sons, set the town on the fire.

Being on military preparations Gulaim saw a dream in which she knew that her country was invaded by enemies. Immediately decided to return home! At coming to her native town she saw that it was devastated. She was met by elderly people of the town who told her everything that happened. Then she visited her father's grave and begged his pardon. She did not pay attention to her brothers' graves: no respect to cowards!

Surtaysha started festivity organizing all kinds of games and entertainments. Khan had a dream. In his dream he saw Gulaim. Frightened he told about it to a man who guessed dreams. The dream-guesser told him that batirs from Sarkop were coming.

Gulaim with her forty girls came crossing Astrakhan sea to fight with Surtaysha. At the Derbent mountain she met the army of Surtaysha. Gulaim with her forty girls entered the battle. They killed forty thousand soldiers of Surtaysha.

Meanwhile Arislan was loitering about in the Derbent mountain. At the slopes of the it he suddenly noticed white tents. He went down, approached, saw beautiful girls there. Arislan fell in love with Gulaim at once. He said that he wanted to meet her for a long time, even once came to Sarkop to marry. He introduced himself to Gulaim. When Gulaim had known that he was Arislan she was happy, but time forbade to love: her country was in the hands of enemies and she had to free her people. So she told Arislan.

Two batirs and forty girls went to liberate unhappy people from enemies.

Chapter Four

Surtaysha's troops defeated by Gulaim's forty girls returned to the khan. Surtaysha gathered his people in the fortress and prepared for the defence. Gulaim came up to his town's gate, but she could not open it. Staying at the gate made of cast iron she heard the voice of her mother. Gulaim was in distress. Arislan and Sarbinaz tried to console her. Their support strengthened her.

Gulaim sent a spy to Surtaysha's town. In the town the spy told prisoners about Gulaim's arrival. He also told them that Gulaim could not enter the town. Everybody made attempts to open the way for liberators, but failed. Gulaim's mother told the people that three hundred and sixty keys from the gates were with the door-keeper. She also said that the door-keeper was angry with Surtaysha.

The door-keeper gave the keys to the people. When twelve doors of the fortress were opened, Surtaysha's stag informed him about it. The khan managed instantly to lock the doors again. The door-keeper and some suspected men in it were beheaded.

The people of Sarkop applied to Gulaim's mother. She advised them to write a letter on a piece of paper where the way of entering the fortress was explained and launch it as a kite in the sky. So they did.

Arislan found the letter and gave it to Gulaim. With her girls Gulaim tried to find the entrance to the fortress but failed.

Surtaysha sent a man to kill Gulaim. Brave girls caught the killer and made him to bring the keys from the gates at any rate.

They opened the gates. From inside Gulaim heard voices

of prisoners who were crying that they were deprived of their motherland Turkistan and were waiting for Gulaim to come. She could not stand it any longer, together with Arislan she entered the fortress and started to free her people. Gulaim decided to send Sarbinaz to Surtaysha challenging him to a single combat.

Sarbinaz came to the palace of Surtaysha and carried out her mission.

Surtaysha gathered his wise men and asked for advice. We defeated giants, said they, who are those girls in comparison with them ?! Challenge, of course, should be satisfied.

Next day Surtaysha and Gulaim were holding negotiations. She demanded Surtaysha to surrender without bloodshed. Her only wish was to take Sarkop back. Surtaysha intended to fight. Playing for time, he asked for seven days to think. Gulaim agreed.

Otbaskan batir was in zindan. He was sentenced to death by ordnance of Surtaysha. Sarbinaz liberated him.

On decided seventh day a battle was started. It was the heavy battle: the snow was coloured in red, men's heads were rolling like balls. Gulaim with Arislan defeated the Kalmaks. Sarbinaz and Otbaskan fought courageously too.

Majority of Surtaysha's people joined Gulaim. The khan got angry.

Next day there was declared the single combat. Kunkar was fighting with Otbaskan. Kunkar having beheaded Otbaskan put it before Gulaim. Sarbinaz got furious. She asked a permission from Gulaim to fight with the winner. Sarbinaz beheaded Kunkar and put his head before Surtaysha.

Surtaysha stood up; he called Gulaim to fight with him. Gulaim accepted his challenge. She asked if he would prefer fencing or shooting. Surtaysha had chosen fencing. He could not win. Then he offered wrestling. When Gulaim smashed Surtaysha down, the khan's head penetrated the earth.

Gulaim for struggle.

troops were defeated. Nadirsha intended to escape to Iranian town Turan. Sarbinaz persued him. When reached, Nadirsha wounded the girl with the spear, snatched her out of the saddle and put her in front of himself. Seeing her desperate condition Arislan and Gulaim hurried to come to the aid. They caught up with Nadirsha. Gulaim wounded the khan. Arislan tore the guts out of him. So Nadirsha died in torture.

Sarbinaz's wound was bandaged. Furious Arislan continued to kill Nadirsha's troops, but Gulaim stopped him that he should not shed the blood of guiltless people.

Gulaim and Arislan gained victory over their enemies, liberated Khorezm and made happy its people. Gulaim enthroned Ali in Khorezm. As for Ali bei from Karakalpaks, Alim bei from Uzbeks, Kekse bei from Kazakhs and Shakir bei from Turkmens — they were appointed to the main posts of the new government. Then she returned to Turkistan. The Khorezmian people lived a happy and peaceful life in the flourishing and prosperous country.

Afterword

The first narrator of the epos was Jiyen-jiraw.* Then this unfading treasure passed into the hands of other jiraws who devoted to it considerable part of their lives: Halmurat (sixty years), Shankay (fifty six years), Kazahbay (fifty six years), Jiyemurat (sixty years).

COMMENTARY

jirow — a narrator of the epos

nogai — the name of the ancient nation

bai — a rich man

toi — a feast

taž — bald

batir — a hero of the nation

pir — a religious mentor

zakat — a kind of the tax collecting for the mullah

kiyiz — a felt mat

shapan — man's gown

ilak — national game where young guys try to tear
a goat from each other

Krantaw — the name of the mountain

zindan — a prison

khan — a king

bei — a vassal of the khan

bek — a rank for the authoritative men given by the khan

MAZMUHNY
MUNDARIJA
ÖZETİ
CONTENTS

Қырық қыз.....	5
Қирк қиз.....	21
Kırk kız	37
Forty girls	51

КАРАКАЛПАКСКИЙ ФИЛИАЛ
АКАДЕМИИ НАУК РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН
ИНСТИТУТ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ ИМЕНИ Н. ДАВКАРАЕВА

СОРОК ДЕВУШЕК

Каракалпакский народный эпос

*на каракалпакском, узбекском, турецком
и английском языках*

*Издательство «Каракалпакстан»
Нукус — 1997*

Редакторлары *Г. Даниярова, С. Өтеев,*
Б. Нурыллаев, П. Болтабаев
Художниги *Г. Дәрибаева*
Техредакторы *К. Бекниязов*

ИБ №2017

Терийге берилген ўақты 21.07.1997. Басыўға руксат етилген ўақты 30.07.1997. Қағаз форматы 60 x 84 см. «Таймс Қарақалпақ» гарнитурасы. Кегль 12. Офсет цехында оригинал-макет бойынша басылды. Көлемі 4.25 баспа табак. 3,95 шәртли баспа табак. 3.1 есап баспа табак. Жәми 1 000 нускада. Буһыртыла №205

«Қарақалпақстан» баспасы:
742 000, Нөкис қаласы, Қарақалпақстан көшеси, 9

Қарақалпақстан Республикасы Баспасөз бойынша
мәмлекетлик комитетинин Нөкис полиграфкомбинаты:
742 000, Нөкис қаласы, Қарақалпақстан көшеси, 9